

1941-XX XIII ~ КН. I

БЪЛГАРСКИ
ТУРИЗЪМЪТЪ

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗЪ

ЗА ТУРИЗЪМЪ, ПЛАНИНАРСТВО И СКИОРСТВО

ИЗДАВА ЦЕНТРАЛНОТО НАСТОЯТЕЛСТВО

РЕДАКТИРА БОЖИДАРЪ СТОИЧКОВЪ

СЪДЪРЖАНИЕ

Новата година — Любенъ Телчаровъ

Коледни настроения — Д-ръ Теодосий Смѣдовски

Новитъ надморски височини на нѣкои витошки върхове — Георги Ст. Георгиевъ

Проектъ за въздушна желѣзница на Витоша — Инж. Йорданъ Йордановъ

Слѣжни лавини — Д-ръ Асенъ Биолчевъ

Планинскитѣ температурни инверсии — Киро Кировъ

ИЗВЕСТИЯ

За планинитѣ ни

Изъ Българския туристически съюзъ

Отъ клоноветѣ на Б. т. с.

Спасителна служба

Хижи и заслони

— Маркировка

Планинска фотография: Културниятъ филмъ въ услуга на туризма — И. Б.

Практически съвети: Действие на високопланинското слънце върху кожата — д-ръ Л. Телчаровъ

Книжнина

Редакция и администрация ул. Позитано № 6, София, Тел. № 2-75-89 — Пощенска чекова сметка № 672. Годишенъ абонаментъ лв. 45 за членове и лв. 100 за нечленове. Излиза годишно въ 8 книжки, две отъ които двойни. Ваканционни месеци юлий и августъ.

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ОРГАНЪ НА БЪЛГАРСКИЯ ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЪЮЗЪ
ИЗДАНИЕ НА ЦЕНТРАЛНОТО НАСТОЯТЕЛСТВО

Редакторъ БОЖИДАРЪ СТОИЧКОВЪ

ГОДИНА XXXIII

ЯНУАРИЙ 1941

КНИЖКА 1

На всъки любител на природата първиятъ день на една нова година носи радостта на едно красяво обещание. Малцина сж ония туристи и планинари, които на тоя день се затварятъ въ домоветъ си. Като че ли тамъ всрѣдъ шепота на горскитъ листи и ручейтъ, въ безкрая на равнината, въ усамотенитъ хижи всрѣдъ вихѣра на бурята или мълчанието на тихата планина, надъ бездѣннитъ глечерни пукнатини или всрѣдъ заледения свѣтъ на скалитъ, тѣ отиватъ да отдадатъ едно обещание, едва ли не клетва — да бждатъ върни на природата.

Отъ много години насамъ се е създалъ всрѣдъ много хора хубавиятъ обичай да посрѣщатъ първитъ часове на новата година всрѣдъ природата, а съ течение на времето тоя обичай се разви до желанието това да става не безразлично кжде, а именно всрѣдъ мощната стихийна природа, въ свѣта на скалитъ и снѣга. Погледитъ бѣха насочени къмъ планинитъ, дори къмъ върховетъ, гдето една рѣзка пречупена линия отдѣля земния свѣтъ отъ безкрая. Все по-малко и по-малко се задава въпросътъ какъ ще се отзове той, човѣкътъ, всрѣдъ капризната природа. Въ днешно време това почти не се и мисли. Всрѣдъ хаоса на най-яростната природа, нейниятъ любител чака да настѣпи първия часъ на новата година, чувствувайки задъ гърба си топлината на хижния огънь, стегнатостта на облѣклото си, здравината на снаряжението си и слушащъ до себе си стѣжкитъ на придружаващия го въренъ приятелъ. Така този човѣкъ оставя нѣкъде далечъ долу свѣтлинитъ на всѣкидневието и въ тъмнината на една бждна вечеръ се отзовава на границата на двата свѣта.

И когато той е тамъ, въ тържествено настѣпващитъ минути на новата година, мисълта е твърде далечъ отъ обстановката на новогодишния балъ, отъ напрегнатата атмосфера на хазарта или сдѣлките. Като че ли необятната вселена чрезъ устата на природата, чрезъ ледената безжизненостъ на новогодишното небе или свистенето на вѣтѣра всрѣдъ клонитъ или скалитъ, напомня неизбѣжната действителностъ съ думитъ — ти, смъртниятъ, не забравяй, че още една година те

доближава до сливането съ сжиция безкрай, отъ който си дошълъ на земята. Тогава човѣкътъ обръща своитѣ стѣпки и съ едно затаено мистично чувство, подъ впечатлението на своето примирение предъ могъщата природа, прекарва новогодишната нощъ предъ нѣколкото тлѣещи вжглени на малката хижка.

... Но, любезни читатели туристи, не е нужно да си представяме картината на природния романтизъмъ толкова мистична и студена. Напротивъ, погледнете радостнитѣ лица на отиващитѣ въ планината, пѣстриятъ изгледъ и веселиятъ шумъ на групитѣ по сборниитѣ мѣста и хижитѣ. Нѣколкочасовиятъ преходъ до хижата може да не бжде усетенъ дори. Достатъчно е разговорътъ и вниманието да бждатъ спрѣни върху видоветѣ ски вакса, върху особеноститѣ отъ частния животъ на познатитѣ, върху менюто, което ще бжде сложено на новогодишната вечеръ и т. н., за да бждатъ незабелязано премахнати всички неприятни моменти при изкачването.

Пѣкъ и първитѣ часове на новата година не е необходимо да бждатъ посрѣщани всрѣдъ снѣга и скалитѣ съ премръзнали прѣсти, въ мистично съзерцание на природата, докато въ хижата-хотелъ се разлива благодатна топлина и хубавия ароматъ на сервиранитѣ ястия, а мелодиитѣ на съвременната танцова музика заливатъ добре посетения салонъ. Нужно ли е тягостното умуване върху битие, мистика, величие на природата, всрѣдъ мразовитата атмосфера на новогодишната нощъ, когато последното чукане на препълненитѣ чаши пренася тѣй приятно „любителя на природата“ отъ шумния салонъ на новогодишнитѣ удоволствия въ топлото пружинено легло — и това пакъ тамъ горе всрѣдъ суровата природа.

Сега планината има много любители. Най-сетне кому ли не е приятно да смѣни всѣкидневното си облѣкло съ една пѣстра скиорска униформа, кой ли не се вдѣхновява отъ изгледа си на победителъ на нѣкоя 200-300 метровъ скалистъ отвесъ, марширувайки окиченъ отъ глава до пети въ желѣзо и вжжета, коя ли млада съпружеска двойка не желае да разказва впечатления отъ чудно хубавата новогодишна нощъ въ планината, още повече че тамъ гдето нѣкога зимата вковаваше и най-големия планинарски ентузиазъмъ, сега има затоплени приюти и стоманени кабели.

Ето това сж, драги читатели, ширинитѣ на човѣшкия прогресъ, разгъвани все повече и повече отъ всѣка новодошла година.

Нашъ дългъ е само да си пожелаемъ още веднажъ една щастлива нова година всрѣдъ природата... Останалото е въпросъ на вкусъ.

ЛЮБЕНЪ ТЕЛЧАРОВЪ

Сн. Миронски — Каменица-Пиринъ

Д-ръ Теодосий Смѣдовски

Коледни наситроения

Праздници! . . . Следъ ношната буря небето е станало от-ново дълбоко и безкрайно. Цѣлъ день планината свѣти, потънала въ сиянието на искрещия снѣгъ. А на тебъ ти се струва двойно по-блѣстяща, защото сега я гледашъ съ очитѣ на тая твоя

почти детска радостъ, която слънцето и снѣга сж разбудили. Чудно ли е тогава, че при толкова блѣсъкъ и толкова радостъ тебъ те домързява да поемешъ пжтя, който си предназначрталъ за днесъ?

Чакъ когато си се наситилъ на шеметнитѣ спускания и на тия облаци отъ искрещъ снѣгъ, които всѣки твой завои повдига и чакъ когато слънцето се надвеси къмъ заникъ надъ хребета на Алековъ връхъ, ти тргвашъ нагоре къмъ върха.

Полека сѣнката се разстила по планината. Съ синкавата, неизвестно откъде идваща мъгла, която едва забележимо запълзва изъ зиналитѣ подъ тебъ бездни, съ гаснѣщитѣ по облаци и върхове теменужени отблѣсъци идва неусѣтно вечерята... Постепенно идва сивотата, погълнала и бездѣлната синевина на януарския день и цѣлата празнична радостъ на слънчевата планина. Долу долината е вече съвсемъ тъмна, но хребетитѣ оттаткъ Демиръ капия, хаосъ отъ разхвърляни върхове и скали, бавно потъватъ въ теменужения здрачъ. Така полека радостъта, която цѣлъ день е звѣнтѣла въ кръвта ти, изчезва погълната отъ мълчанието на аметистовата планина. Но не скръбъ е оставила тя следъ себе си, не тжга за угасналия слънчевъ празникъ, а това тихо спокойствие, съ което съзерцавашъ безъ да мислишъ, „чувствувашъ“ нѣщата безъ да разсжждавашъ върху тѣхъ и така просто и естествено изживѣвашъ дълбокото единение между тебъ и Всемира.

Вечеръ е. Ти слушашъ това що здрачевинитѣ ти разказватъ. Вечеръ е и въ душата ти се събуждатъ всички ония гласове, които денемъ мълчатъ. Нека бжде благословенъ вечерниятъ часъ, въ който се ражда химна на душата!...

Студътъ и мракътъ сж те накарали да се приютишъ край печката и радиото на наблюдателя. Тукъ на почти 3000 метра височина, обгърнатъ отъ облацитѣ, които настѣпващата нощъ е подгонила изъ долините, ти слушашъ „залѣза на Боговетѣ“ и цѣлиятъ трагизъмъ и цѣлата безнадежна мрачностъ въ сждбата на Вагнеровия „Човѣкъ“ странно прозвучава край тебъ. Всичко ти се струва така странно тая вечеръ и чуждъ

ти е тоя трагизъмъ, въ който на младини едвали не си виждалъ отражението на собствената си сжда.

Ти се унасяшъ въ себе си, опивашъ се почти отъ спокойствието, съ което планинската вечеръ е изпълнила цѣлото ти същество. Тогава музиката минава надъ тебъ безъ да те докосне. Пушишъ лулата си и не мислишъ за нищо.

Презъ прозорцитѣ на Наблюдателницата наднича сивотата на деня. Часъ по часъ двамата души поглеждатъ къмъ тоя океанъ отъ облаци и чакатъ. Часоветѣ минаватъ, приближава обѣдъ. Тогава двамата се споглеждатъ. Безъ думи заминаването е решено. Мълчаливо стѣгатъ раницитѣ и скитѣ и се отправятъ на югъ. А Борето, наблюдателътъ, стои на вратата и чака докато и двата прегърбени силуета не се разтопятъ въ мъглата.

За мигъ слънцето като свѣтло петно, забиколено съ вѣнецъ отъ синкаво сияние, прозира на млѣчното небе. Ние сме на седлото. Единъ внезапенъ ударъ на вѣтъра разкъсва завесата надъ Маричинитѣ езера. Като откъснати отъ земята, високо надъ облацитѣ се възправятъ предъ насъ гигантитѣ Манчовци съ назжбени чукари и настрѣхнали прѣспи. За мигъ само и бездната подъ насъ се разтваря. За мигъ само съзираме лавинния скатъ надолу отъ Трионитѣ. Ние сме се спрѣли мълчаливо на рѣба и неволно и двама сваляме шапка. После полека и жберитѣ и блѣсъкътъ на снѣга потъмняватъ, видението се разтапя и изчезва. Така унесени въ нерадостни мисли започваме изкачването на Близнацитѣ. Мъглата е скрила безднитѣ подъ насъ, но скрива и висинитѣ.

Оставихъ съпътника си да мине напредъ и сега съмъ самъ. Неподвижно изправенъ стоя на скалата, услушвамъ се и чакамъ да чуя какъ планината ще запѣе вечерната си пѣсень.

Полека изъ безднитѣ, като звуци на арфа се издигатъ разкъсани мъгли, окъпани въ розова и теменужена свѣтлина. Отъ нѣкъде, може би отъ долините потънали въ синкавъ

Ржбътъ—Пиринъ

зрачъ, може би отъ прѣспитѣ обагрени отъ слънчевата кръвъ или отъ още искрешитѣ, самотно грѣщи вършини, отъ цѣлата ритмично предвиждаща се около менъ грамада облаци се подема широка и плавна пѣсень, изпълнена съ бездна отъ възторгъ и копнежъ. Тъжна и едновременно безкрайно свѣтла мелодия се издига постепенно надъ смълчалата се планина.

Облацитѣ пѣятъ. И вѣтрътъ почиващъ надъ мъглитѣ пѣе.

Простирамъ ржце къмъ това море отъ цвѣтове и сѣнки, сякашъ искамъ да задържа мига, който отлита.

Но слънцето отдавна вече е залѣзло. Омагьосаниятъ огънь по облаци и върхове изгасва. Пѣсенъта е замлъкнала.

Идва тъмнината. Идва нощта и азъ слизамъ полека къмъ долината отнасящъ съ себе си последния отзвукъ на отдавна прозвучалата пѣсень на копнежа.

Вечеръта на Заврачица... Слагамъ още нѣколко клекови цепеници въ печката. Пламъци лумватъ и заиграватъ по стенитѣ.

— — — — —

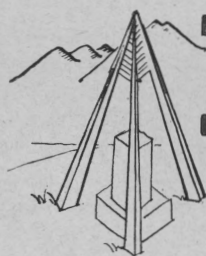
Така се редятъ тия януарски дни. Слънцето ту пробива мъглитѣ, ту ядосано за нѣщо изведнажъ се скрива. Вѣтрътъ пѣкъ, като сатиръ тичащъ следъ нимфи, ту подгонва облаци изъ долинитѣ нагоре, ту отведнажъ се сепва и се спира услушанъ въ това що планината му говори.

Така се редятъ и тия януарски нощи, презъ които небето ти се струва безкрайно и все пакъ така близко до тебъ. Грамадни звезди припламватъ и затрептятъ надъ заспалата планина. Но наистина ли е заспала планината или само е притаила дѣхъ, замръзла въ това трепетно очакване на оня омагьосанъ часъ, когато надъ жберитѣ закъснѣлиятъ месецъ ще поведе своята сарабанда?...

Най-после идва края на приказката. Ти си слѣзълъ долу подъ сивото намръщено небе. Нарамилъ скитѣ, крачишъ тежко и въ душата си чувствувашъ нѣкаква празнота. Книгата е затворена, приказката е прочетена, а съ нея се е изпарила и радостъта, тая толкова рѣдка и боязливо бѣгаща отъ насъ гостенка.

Пиринъ —
Дженгалъ

Новиѣ надморски висотини на нѣкои витошки върхове

отъ Георги Ст. Георгиевъ

Докато тѣй нареченитѣ „вътрешни геоложки деятели“ (вулканскитѣ явления, земетръситѣ и планинообразувателнитѣ процеси) *творятъ* земния релефъ, „външнитѣ геоложки деятели“ (слънчевата топлина, атмосфералиитѣ, пороитѣ, текущитѣ води и др.) *причиняватъ* неговитѣ неспирни разрушения. Тѣзи разрушения, чрезъ *отнасянията и запълванията*, водятъ къмъ постоянно изравняване и заличаване на тоя релефъ. Въ това отношение вътрешнитѣ и външнитѣ сили на земната динамика се намиратъ въ непрекъснатата борба, която въ сжщностъ опре-

дѣля и вида на днешнитѣ повърхни форми на земната кора.

Дали Витоша планина е отъ *лаколитенъ произходъ* (надигната и застинала огнетечна маса) или пъкъ е творба на други тектонски причини, не е още положително установено. Споренъ е, сжщо тѣй, и въпросътъ за далечната геоложка епоха, презъ която се е родила и дооформила тази уединена планинска система. Въобще тъмни сж повечето въпроси, които засѣгатъ тѣзи съкровени тайни изъ геоложкото битие на българската земя. По тѣхъ даже не сжществува и единомислие.

Все пакъ днешното общо очъртание на витошкия силуетъ, макаръ и измѣнено основно отъ дълговѣчнитъ и непрестанни ерозионни и седиментационни процеси на миналото, а сжщо така и вътрешниятъ строежъ и съставъ на планинската ядка, като че ли говорятъ повече за лаколитенъ произходъ. Въпрѣки това по въпроситъ: дали първоначалната форма на Витоша действително нѣкога е представлявала правиленъ кжжелъ и где точно е стърчала върховата точка на този кжжелъ, днесъ могатъ да се правятъ само хипотетични предположения. Защото презъ вѣковетъ разрушението и смѣкването на повършната покривка на планината е протичало съвсемъ *неравномерно*, главно поради *нееднаквата твърдостъ и устойчивостъ* на първичнитъ и вторични структурни материали. Освенъ това не трѣбва да се забравя, че всички днешни витошки върхове сж рожба именно на разрушението, оголването и извѣтряването и че тѣхниятъ сегашенъ видъ и разположение нѣматъ връзка съ първоначалния образъ на планината.

Източнитъ, севернитъ и южнитъ витошки склонове и сега се отличаватъ съ стрѣмни спусъци поради твърдия *андезитенъ обржъ* (млада еруптивна скала), който опасва отъ три страни огромната снага на планината и служи като естественъ кофражъ срещу бързото разрушение. Между тѣзи склонове се редятъ нѣколко тѣсни рѣчни долини, *връзани дълбоко* въ твърдата основна маса на планината. Забележително е, че най-високитъ части на планинската сграда, които разрушението не е могло да засегне така чувствително, се намиратъ въ източния и юго-източния отдѣли. И тъкмо отъ тамъ планината започва да се спуска бавно къмъ северо-западъ съ терасовидни наклони, осѣяни богато съ рушевини, по една въздушна линия отъ около 10 км., между точкитъ Черенъ връхъ (2286) и „Турската поляна“ (1020), надвесена стрѣмно надъ Владайската тѣснина. Въ тази посока общиятъ планински наклонъ е най-слабъ (около 14°) и затова тукъ планината е най-достъпна.

Ала развоятъ на планинарското движение у насъ, което се зароди по слънчевитъ простори на Витоша, постепенно пробужда любознателни интереси къмъ физико-географ-

скитъ особености и тайнственото битие на сжщата планина. Първата проява на тѣзи интереси очевидно намира изразъ въ естественото любопитство да се знаятъ точнитъ надморски височини на върховетъ, които привличатъ най-много вниманието на планинаритъ. За жалость, до скоро тѣзи интереси трѣбваше да се задоволяватъ само съ доста остарѣлитъ руски данни, за които отдавна сжществуваше убеждението, че вече не отговарятъ на съвременнитъ изисквания на точностъ.

Обаче, точното инструментално измѣрване надморскитъ височини на точки, които отстоятъ далече отъ морското равнище, и сега е твърде сложна и трудна задача, свързана съ редица подготвителни и организационни работи. Първитъ относително точни измѣрвания на витошкитъ върхове сж извършени едвамъ презъ Освободителната война, когато рускитъ войски предприеха обширни *триангулаци, нивелаци и топографни измѣрвания* на нашата страна (1877—78). Тѣзи тѣхни мѣроприятия поставиха началото на научния периодъ въ развитието и на голѣмия въпросъ за създаването на българската национална карта.

Основната руска снимка на нашата страна отъ онова време се крепи върху една непълна триангулацина мрежа, въ която сж липсвали трижгълници отъ I степенъ. Отъ друга страна неясното политическо и военно положение презъ Освободителната война е карало руситъ да *бързатъ* съ привършване на полскитъ снимачни работи. Тѣзи изключителни условия и до нейде относително дребниятъ масштабъ на основната снимка (1:42,000), по неизбежностъ, сж се отразили доста неблагоприятно върху нейната *точностъ и пълнота*. Поради това руската карта на България и нейнитъ по-нататъшни преработки, въ които не сж внасяни чувствителни поправки на релефа, сж доста неточни и непълни, особено въ листоветъ отнасящи се до високитъ части на нашитъ планини, гдето формитъ често пжти сж снимани „на око“. Даже и повърхностното сравнение на картата съ терена, открива надъ всѣко съмнение, че почти всички витошки склонове сж изобразени доста произволно, като сж създадени несжществувашки форми, а сж

Купенитъ—Рила

пропустнати важни земни подробности.

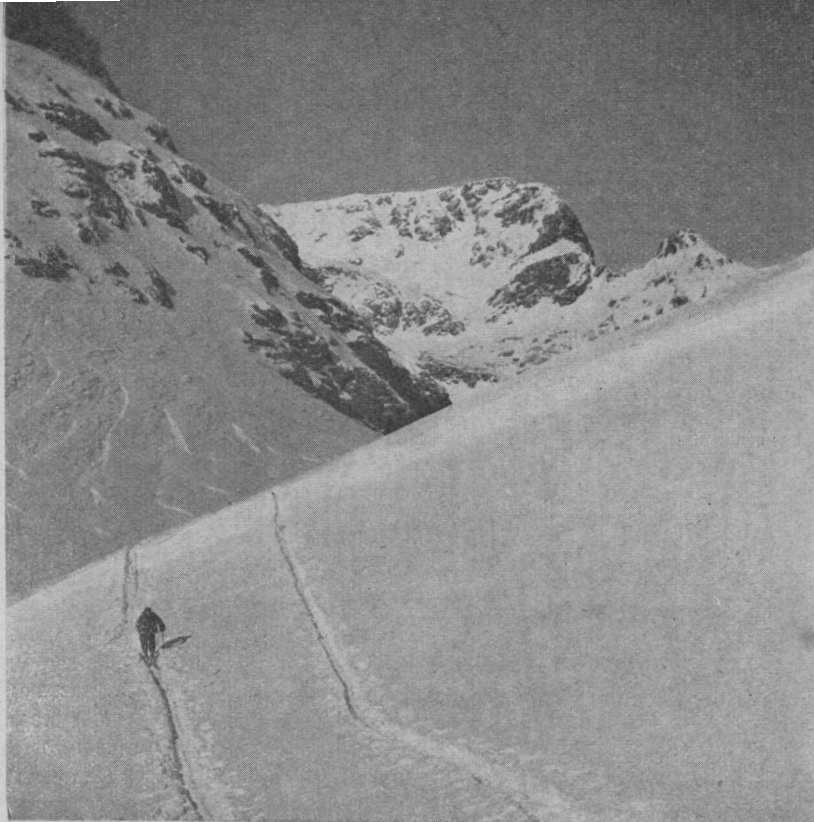
Даннитъ за надморскитъ височини на по-важнитъ витошки върхове, споредъ рускитъ измѣрвания презъ 1877—79, се виждатъ по-долу:

Черенъ връхъ	2285·7	м.
Голѣмъ рѣзенъ	2282	м.
Скопарникъ	2270	м.
Голѣмъ купенъ	2254	м.
Купенътъ	2173	м.
Селимица	2055	м.
Бѣлчова скала	2022	м.
Владайски черни върхове .	1669	м.
и	1639	м.
Острица	1702	м.
Вододѣлъ	1972	м.
Ушитъ	1906	м.
Черната скала	1871·5	м.
Каменъ дѣлъ	1856	м.
Куминитъ	1620	м.

Макаръ и рѣдко, но понѣкога все още се цитиратъ най-старитъ данни за височината на витошкия първенецъ Черенъ връхъ, като едни я посочватъ 2330 м. (споредъ даннитъ на старата австрийска генералшаб-

на карта на България), а други — 2300 м. (споредъ даннитъ на Иречековата история на българитъ). Въ сжщностъ едни и другитъ данни сж далечъ отъ истината.

Новитъ измѣрвания, които се извършиха въ последно време отъ по-опитни люде, съ по-точни уреди и споредъ по-свършени методи, установяватъ нови данни за височинитъ на нѣкои витошки върхове, различни отъ рускитъ и въ нѣкои случаи съ чувствителни разлики въ плюсъ или минусъ. Досегашнитъ резултати отъ тѣзи измѣрвания (само за шестъ витошки върха) сж вече обществено достояние, защото сж обнародвани за първи пжтъ въ държавното издание Статистически годишникъ на Царство България за 1938 г. и възпроизведени безъ измѣнение съ една поправка отнасяща се само за върха Острица, въ сжщото издание за 1939. Съ разгласяването по тоя начинъ новитъ данни добиватъ *официална задължителна сила* и следва да замѣстятъ окончателно всички досегашни данни за сжщитъ обекти, които не се покриватъ напълно съ тѣхъ. За жалость, обаче, изглежда, че изчислителнитъ работи за първенеца Черенъ

върхъ и Църни върхъ (известенъ повече съ двойното име Владайски черни върхове), не ще да сж още приключени и затова и двете цитирани издания на Годишника даватъ за сжщитѣ рускитѣ данни (2286 — окръжение отъ 2285. 7, респективно 1669 за по-високия Владайски черенъ върхъ).

По-долу следватъ даннитѣ за шестѣхъ витошки върхове, които Статистическия годишникъ означава съ по единъ тригъленъ знакъ предъ всѣко число, означаващъ (споредъ обясненията въ забележката на стр. 5), че цифритѣ сж споредъ новитѣ *триангулаци* измѣрвания на Географския институтъ.

Голѣмъ рѣзенъ	2,277 м.
Селимица	2,041 м.
Голѣмъ купенъ	1,930 м.
Църна скала	1,869 м.
Каменъ дѣлъ	1,862 м.
Острица	1,722 м.

Въ Годишника е допусната една грѣшка, която мнозина правятъ. Височината 1,930 м. очевидно се отнася до Бистришкия Купенъ, а не до Голѣмъ купенъ, чиято височина е

надъ 2250 м. (споредъ рускитѣ измѣрвания 2254).

Като се взематъ за основа рускитѣ измѣрвания на сжщитѣ върхове и се сравнятъ съ даннитѣ отъ новитѣ измѣрвания, добиватъ се следнитѣ резултати:

Голѣмиятъ рѣзенъ сега се указва съ 5 м. *по-низѣкъ*;

Голѣмиятъ купенъ (въ сжщностъ Бистришки) съ 7 м. *по-низѣкъ*;

Селимица сега е съ 14 м. *по-низѣкъ*;

Черната (Църната) скала сега е съ 2.5 м. *по-низѣкъ*;

Каменъ дѣлъ сега е съ 6 м. *по-високъ*;

Острица сега е съ 20 м. *по-високъ*.

И тъй, четири отъ официално оповестенитѣ досега нови височини на витошки върхове показватъ разлики *въ по-малко* отъ рускитѣ данни и две — *въ повече*. Приведени къмъ проценти тѣзи разлики не сж голѣми, но абсолютнитѣ имъ числа сж доста чувствителни.

Като се има предъ видъ, че и рускитѣ измѣрвания сж извършени инструментално, разбира се споредъ състоянието на тогавашната снимачна техника, по необходи-

*) Всички снимки безъ означенъ авторъ сж отъ Вл. Загоровъ.

мостъ се слага въпроса: на какво се дължат различията въ резултатитѣ? Причинитѣ могатъ да бждатъ нѣколко.

На първо мѣсто обяснението трѣбва да се дири главно въ неизбѣжнитѣ грѣшки и неточности, както и въ нееднаквитѣ условия на самата работа. Обикновено единиятъ полюсъ на измѣрването е *надземния центъръ* на триангулацияния знакъ, който поради необходимостта отъ видимостъ, не винаги е на еднаква височина. Рускитѣ триангулационни знаци отдавна сж изчезнали и днесъ не е възможно да се установи дали тѣхнитѣ центрове и тия на новитѣ знаци сж съвпадали.

Отъ друга страна, измѣрителната работа (инструментална и изчислителна) е само привидно обективна. Въ нея взема голѣмъ дѣлъ и единъ субективенъ елементъ — личното възприятие на измѣрвача и способността му да отчита въ инструментитѣ съвсемъ малки величини съ голѣма точностъ. Затова и тукъ, както при всѣко човѣшко измѣрване, може да се говори само за относителна, а не абсолютна точностъ. Въ нашия случай най-правдоподобно е да се допустне, че разликитѣ произлизатъ именно отъ тѣзи неизбѣжни грѣшки и неточности въ измѣрванията и резултатитѣ отъ новитѣ измѣрвания трѣбва да се приематъ за много по-вѣрни, защото сж извършени съ сръдствата на една по-напреднала измѣрителна техника и отъ по-добре обученъ личенъ съставъ.

На второ мѣсто въ нѣкои случаи *разликитѣ въ по-малко* не е изключено да се дължатъ и на естествени срутвания, хлѣтвания и разрушения, станали въ промеждутъка отъ нѣколко десетилѣтия между дветѣ измѣрвания. Типиченъ примѣръ за подобна възможностъ ни представя случаятъ съ европейския първенецъ Монбланъ. При по-старитѣ прецизни нивелачни измѣрвания на тоя връхъ отъ френска и италианска страна (връхътъ е граниченъ пунктъ между дветѣ страни), височината му е намѣрена 4810 м. Тази височина, поради небрежностъ, още се означава въ нѣкои карти и отъ по-нове време, включително и прекрасната многоцвѣтна карта на групата Монбланъ (1:50,000), издание на Италианския турингъ-

клубъ въ Милано. Въ началото на това столѣтие се случило срутване на скалнитѣ блокове, скрити подъ вѣчния снѣгъ, които образуватъ короната на върха и височината му спаднала съ 3 м. Въ оригиналната топографна снимка на сжщия масивъ, извършена по починъ на Френския алпийски клубъ отъ отъ известнитѣ братя Валò (1:20,000, издание 1931), както и въ повечето по-нови карти, тоя връхъ се показва вече съ днешната си височина 4807 м. Подобна сждба ще сполети нѣкога и върха Черната скала въ северо-западна Витоша, чиято корона се състои отъ нѣколко скални блокове безъ здрава връзка, които при по-силенъ земетръсъ неминуемо ще се срутятъ и иамалатъ височината му. Нѣкои пирински върхове, особено Каменица (2822) въ циркуса Белемето, сжщо сж заплашени отъ подобна участъ. Частъ отъ блоковетѣ по темето на тоя връхъ, надвесени надъ пропаститѣ, се люлеятъ поради слабата си връзка даже и отъ по-силнитѣ вѣтрѣрни удари и нѣкога ще се сгромолясатъ съ страшенъ трѣсъкъ, даже отъ тежестта на по-дебели снѣжни прѣспи.

Отъ оповестенитѣ досега височини само върховетѣ Каменъ дѣлъ и Острица сж показали разлика въ повече. По липса на естествени причини (епейрогенетични движения), които да оправдаятъ едно обективно увеличение на тѣхнитѣ височини, рускитѣ измѣрителни данни за тия върхове трѣбва да се приематъ за безусловно погрѣшни.

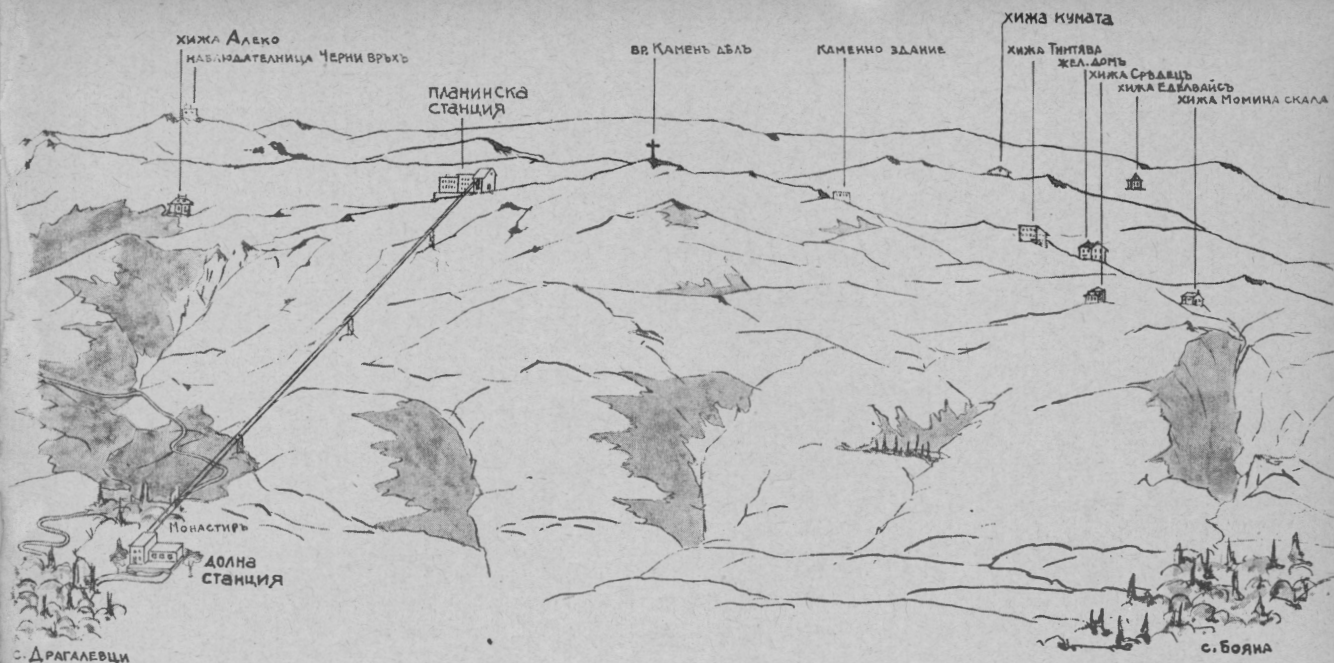
Общитѣ геодезични измѣрвания на нашата страна отъ последно време сж извънредно богатъ и цененъ културенъ приносъ, който несъмнено ще ползува и нашето планинарство. Затова нека съзнателнитѣ планинари възприематъ като доброволенъ дългъ грижата за широкото разпространение поне на новитѣ измѣрителни данни, които се отнасятъ до планинскитѣ ни върхове. По този начинъ тѣ ще дадатъ още единъ културенъ изразъ на голѣмата си любовъ къмъ българскитѣ планини.

Сн. В. З. →

Обѣдъ по хребетитѣ на Рила

в. Дамга

Проектът за ВЪЗДУШНА ЖЕЛЪЗНИЦА НА ВИТША

отъ инж. Йорданъ Йордановъ

За изкачване на пжтници въ планинитѣ се употребяватъ два различни вида желѣзници:

- релсови желѣзници и
- въздушно-висещи желѣзници.

Желѣзницитѣ по релси биватъ три вида:

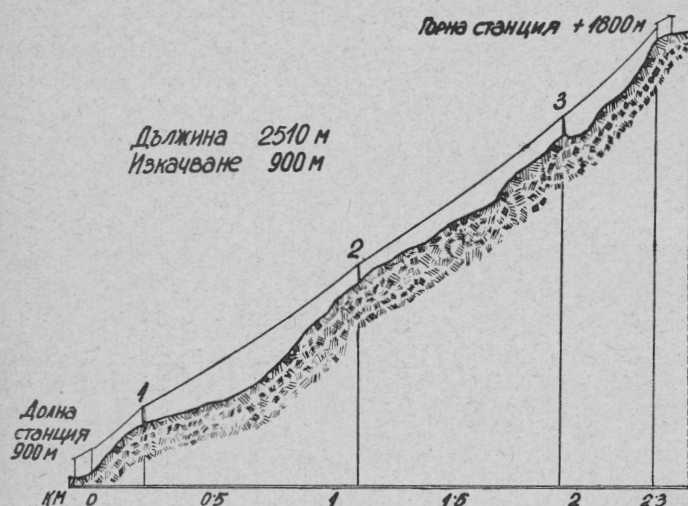
1. Желѣзници по обикновени релси, изкачващи наклони до 70⁰/₀₀,
2. жбчати желѣзници, изкачващи, съ помощта на специална назжбена релса, наклони до 250⁰/₀₀,
3. вжжени релсови желѣзници, движещи се по релси и теглени съ стоманени вжжета. Изкачватъ наклони до 750⁰/₀₀.

Планинскитѣ желѣзници, пжтуващи по релси поставени на земята въ изкопи, насипи, тунели и мостове, сж много скжпи за постройка и поддържане. Изложени сж сжщо така на атмосфернитѣ влияния—наводнения, свличания на пластове и камъни и най-вече зимно време на заснѣжаване и за-

ледяване, което прави тѣхното използване презъ зимата, въ по-високитѣ части на планинитѣ, невъзможно. Прокарването на таква желѣзница въ тунели по високитѣ планини е едно разрешение за използването имъ и презъ зимния сезонъ, но е свързано съ грамадни разходи (Цугшпитцебанъ, Юнгфраубанъ).

Вжженитѣ релсови желѣзници (фюникюлери) сж много скжпи въ постройката си и

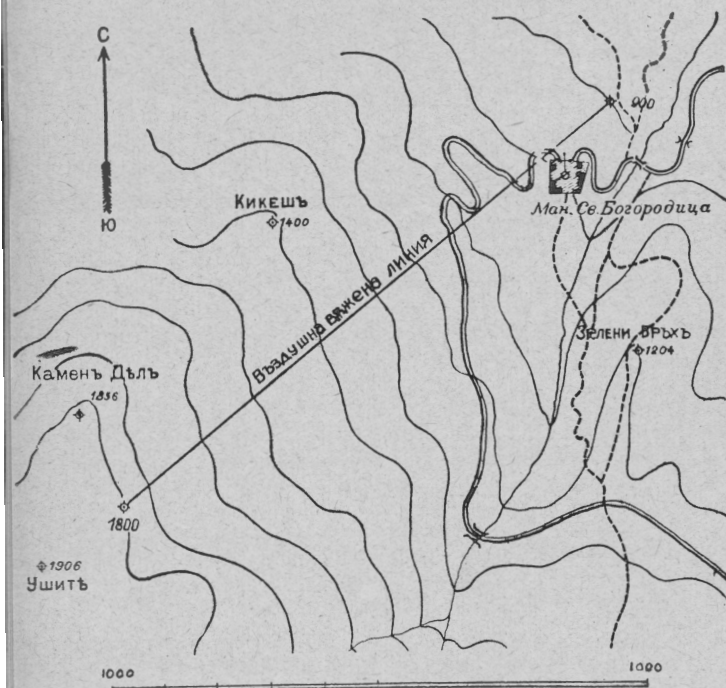
Въпросътъ за построяването на една въздушна желѣзница на Витоша се отдавна коментира, както въ нашитѣ официални, така и въ нашитѣ стопански и спортни срѣди. Г-нъ инж. Йордановъ е първиятъ, който е далъ известенъ ходъ на тази идея, като е изготвилъ единъ напълно завършенъ и добре обоснованъ проектъ за построяването на тази желѣзница безъ да е ималъ каквѣто и да било ангажиментъ за това, единствено съ цель да изтъкне предъ обществото всевъзможнитѣ облаги, които тя би представлява за държавата и туристическитѣ ни срѣди. Настоящата статия представлява извадки отъ този проектъ. Б. Р.

съвсемъ неподходящи за зимно пжтуване въ планината. Напоследък въ чужбина постройката на зжбчати и вжжени желѣзници е отстжила мѣсто на въздушнитѣ висеци желѣзници. Вжженитѣ релсови желѣзници, съ малки изключения, не се строятъ вече въ планинитѣ, а оставатъ въ градовѣтъ въ помощъ на трамваитѣ при преодолявания на голѣми стрѣмнини (Штутгартъ, Неаполъ, Лисабонъ и др.).

При постройката на планинска желѣзница трѣбва да се има предъ видъ — при така бързо нарастналия зименъ спортъ — безупрѣчната работа на сжщата и презъ зимния сезонъ. Такава планинска желѣзница е само въздушно-висещата. Доказателство за практичността и рентабилността на въздушнитѣ висеци желѣзници е голѣмиятъ замахъ, съ който се построиха много такива желѣзници въ чужбина. При постройкитѣ на планинскитѣ желѣзници въ чужбина сж възниквали спорове, какъвъ видъ желѣзница да се избере. Почти винаги най-напредъ сж били предлагани релсовитѣ обикновени желѣзници. Следъ това зжбчатитѣ желѣзници. Занимавали сж се и съ релсовитѣ желѣзници, теглени съ вжжета, но накрая сж се спирали винаги на въздушнитѣ висеци желѣзници (Шауинсландбанъ при Фрайбургъ, Сентисбанъ при Цюрихъ).

Въздушнитѣ висеци желѣзници, които изкачватъ наклони до 1000 ‰, се различаватъ отъ другитѣ видове планински желѣзници по това, че при тѣхъ обикновениятъ релсовъ пжтъ е замѣненъ съ едно еластично и натоварено съ сили по надлѣжната му ось стоманено вжже, подпрѣно на нѣколко стълба. Висецитѣ желѣзници сж съвсемъ независими отъ формата на терена. Тѣ пресичатъ неравнитѣ мѣстности високо надъ пропасти и потоци, надъ лавинни коридори, надъ снѣжни полета, надъ опасни за свличане на камъни мѣста, надъ глетчери и съвсемъ не сж изложени на опасност. Незакриванитѣ отъ нищо гледки, безшумното и плавно пжтуване гарантиратъ голѣмо удоволствие на пжтниците. Висещата желѣзница изкачва наклона по най-кжсия пжтъ направо, безъ да разваля пейзажа, защото тукъ нѣма видимия отъ далечъ релсовъ пжтъ, нѣма подпорна стена, изкопи и изсѣчена гора.

Най-подходяще място за въздушна висеща железница на Витоша е с. Драгалевци — върхът „Каменъ дѣлъ“ (сравни идейната релефна скица на Витоша) защото:

1. Теренътъ е по дължина, наклонъ и пресъченостъ много подходящъ за целта;

2. планинската станция и хотелътъ (сравни идейнитѣ скици) сж разположени на едно отъ най-хубавитѣ мѣста на Витоша, съ гледка къмъ София, Плана-планина и Рила;

3. планинската станция има централно разположение по отношение на Витоша и не е много отдалечена отъ разнитѣ хижи, главно отъ хижа Алеко, „Рѣзньоветѣ“ и „Черни връхъ“, кждето сж най-хубавитѣ мѣстности на планината и най-удобнитѣ терени за зименъ спортъ, както и отъ хижитѣ Тинтява, Срѣдецъ, Желѣзничарската и др.;

4. презъ цѣлото пътуване гледката къмъ София и околнитѣ планини отъ това мѣсто е най-хубава;

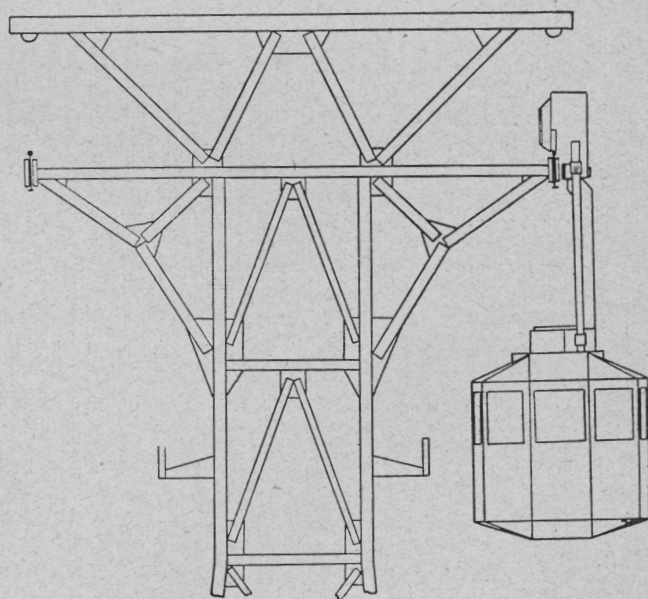
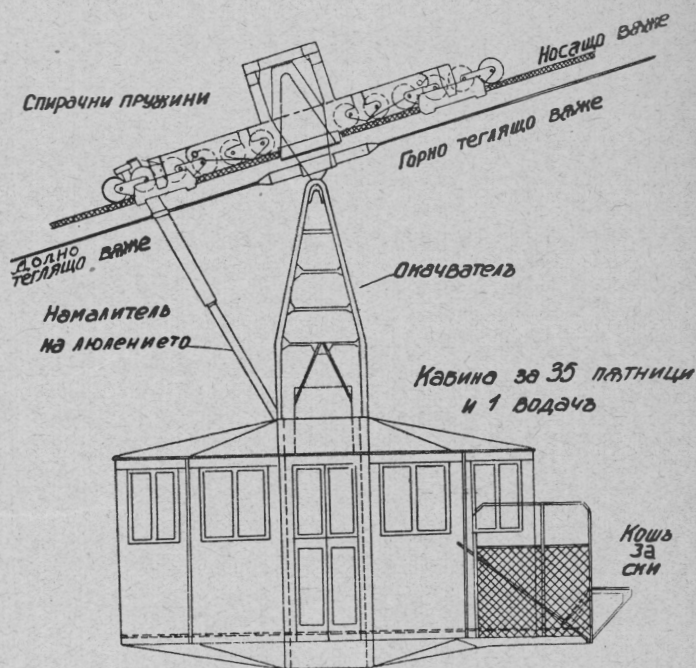
5. това е може би единственото мѣсто отъ северния склонъ на Витоша, кждето отчасти е запазена още гората отъ изсичане;

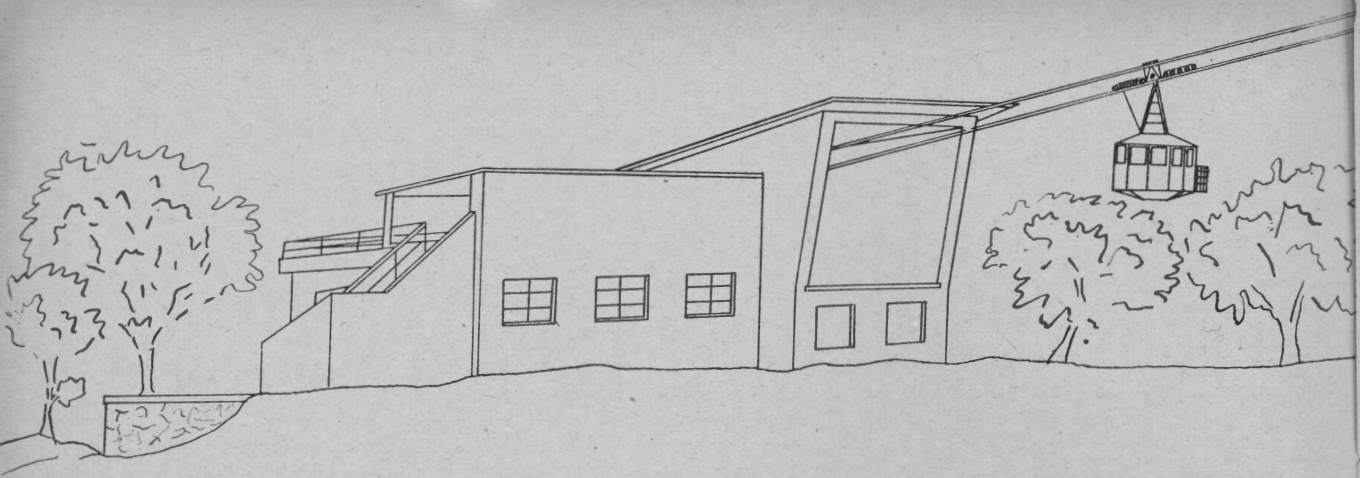
6. планинската станция е на такова мѣсто, че позволява зимно време непосредственото спускане съ ски, особено ако въ бъдеще се направятъ и специални мѣста за спускане отъ горната до долната станция;

7. планинската станция е разположена на най-високата частъ на Витоша, гледана отъ София.

*

Въздушната висеща железница ще има два вагона, като всѣки единъ отъ тѣхъ ще се движи само по едната страна на стълбоветѣ нагоре и надолу съ движение, което наподобява движението на махалото, отъ кждето носи и нѣмското си име Pendelbetrieb. Между дветѣ станции ще има две носещи вжжета на разстояние около 6 метра едно отъ друго, по които ще се движатъ двата вагона — по единъ за всѣка страна. Двата вагона сж свързани помежду си чрезъ теглителния механизъмъ, въ планинската (горна) станция чрезъ теглещето вжже и чрезъ обратното вжже презъ долната станция, и чрезъ опъвателното устройство. Вагонитѣ напускатъ едновременно долната и

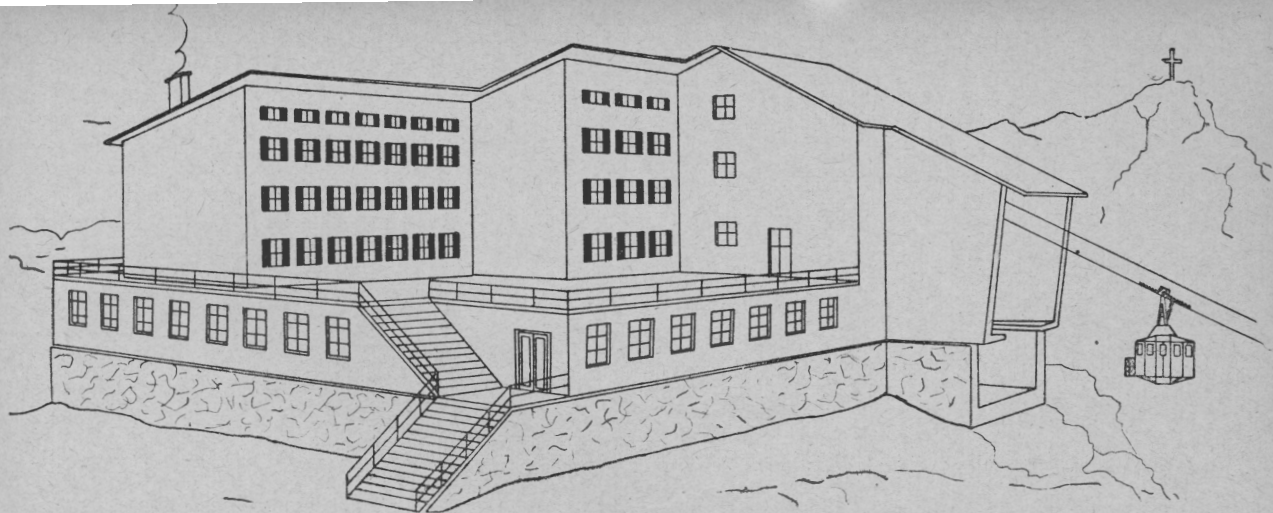
планинската станция, срѣщатъ се въ срѣдата и достигатъ едновременно въ планинската, респективно долната станция. При следващото пътуване направлението на движението е обратно. Въздушните висеци железници иматъ въ повечето случаи само едно носеще въжже (германски и италиански предписания, въ Швейцария — две носещи въжжета) за всѣки вагонъ, едно теглеще въжже, което образува съ обратното въжже едно цѣло, както и едно помощно въжже, което служи да замѣства теглещото въжже въ случай на повреда на последното. Помощното въжже, при нормално движение, не е свързано съ вагона и не се движи, затова не се износва и въ случай на нужда стои съ немалена якостъ на разположение. Помощното въжже се задвижва въ планинската станция отъ отдѣленъ двигателенъ механизъмъ, който е независимъ отъ главния такъвъ. То е силно опнато и затова стои надъ другитѣ въжжета, като само при нужда се спуска по-низко и се закачва за помощната кука на вагона. Когато вагонътъ по нѣкоя причина спре на въжето, то съ помощното въжже може да се спусне помощна вагонетка, която идва до вагона по носещето въжже и прибира пътниците.

Носещитѣ въжжета иматъ обикновено сигурностъ на скъсване 3.5 до 4. Диаметрътъ имъ е около 50 мм. Въжжетата сж затворена конструкция. Якостта на скъсване на материала, отъ който сж направени въжжетата, е около 200 кгр. на кв. мм. Практиката е показала, че силно изопнатитѣ въжжета сж по-издържливи, затова носещитѣ въжжета се изопватъ съ бетонни тежести

до 50 тона, които се намиратъ въ специални шахти въ долната станция. Въ планинската станция носещитѣ въжжета сж закотвени на специални бетонни барабани, които позволяватъ премѣстването на въжето (следъ продължителна работа на железницата), като за цѣльта има оставена една резерва отъ носещето въжже. При силно изопнатитѣ въжжета, числото на подпоритѣ се намалява значително; въ нашиятъ случай това число нѣма да бжде по-голѣмо отъ 3.

Подпорнитѣ стълбове биватъ съ железна конструкция или железобетонни, съ височина до 50 метра.

Вагонитѣ се състоятъ отъ кабина съ 12-колна носеща количка и сж снабдени съ спирачки на носещето въжже, окачвател и кабината. Колелата на носещата количка сж поставени две по две въ подвижни рамки за по-равномѣрно разпредѣляне на налягането върху въжето. За да не се износва носещето въжже, колелата сж снабдени съ гумени прѣстени, които осигуряватъ и съвсемъ безшуменъ ходъ на вагона. Къмъ количката има апаратъ за автоматично намазване на въжето. Кабинитѣ иматъ многогълна форма, която дава възможностъ на повече пътници да гледатъ отъ прозорцитѣ на вагона, както и представлява по-малко съпротивление при силенъ вѣтъръ. Прозорцитѣ на вагонитѣ сж отъ нечупливо стъкло плексигласъ. Кабинитѣ иматъ вътрешно и въшно освѣтление (фарове). Люлѣнията на вагона се намаляватъ отъ специаленъ умъртвитель. Всѣки вагонъ ще събира 35 пътници и единъ водачъ (кондукторъ).

Електромоторитъ трѣбва да даватъ пла-
венъ ходъ, за да се избѣгне клатенето и
люлѣнето на кабинитъ, както и трептения-
та и ударитъ въ вжжетата, не само при по-
тегляне и спиране, но и презъ време на пж-
туването при промѣна на скоростта. Мощ-
ността на електромотора за задвижване на
теглителното вжже е около 150 к. с. Упо-
трѣбвява се електромоторъ за промѣнливъ
токъ, включенъ направо въ мрежата съ на-
прежение подходяще за електромотора.

При повреда на електрическата мрежа,
въ планинската станция ще има на разпо-
ложение единъ дизеловъ моторъ съ гене-
раторъ.

Въ нашия случай имаме наблизу, на око-
ло два километра, до хижата на Банковитъ
служители, далекопроводъ отъ електричес-
ката централа Бояна съ напрежение 7000
волта. Съ малко срѣдства далекопроводътъ
ще се продължи до планинската станция.

Помѣщението на машиниста е на такава
мѣсто, че последниятъ има възможностъ да
наблюдава цѣлия въздушно-вжженъ пжтъ.
При машиниста се намиратъ всички кон-
тролни, сигнални, измѣрителни уреди и спи-
рачни лостове. При мъгла или нощно време,
за да знае машинистътъ кжде се намиратъ
вагонитъ всѣки моментъ, предъ себе си има
показател за теглещето и помощното вж-
жета, който показател дава въ всѣки мо-
ментъ мѣстоположението на вагонитъ. Освенъ
това машинното помѣщение е винаги въ те-
лефонна връзка съ двата вагона и долната
станция. Като проводници на тока за сиг-
налнитъ и телефонна уредби служатъ тегле-

щето и помощнитъ вжжета. Носещето вжже
е заземено.

Долната станция на въздушната висеща
желѣзница на Витоша ще бжде надъ с. Дра-
галевци на кота 900. На мѣстото ще се по-
строи малъкъ ресторантъ и чакалня. Въ бж-
деще е предвидено продължение на трам-
вайната линия до с. Драгалевци.

Дължината на въздушната вжжена линия
ще бжде около 2510 м., като ще се по-
стигне едно изкачване отъ 900 м.

Скоростта на движението на вагонитъ
ще бжде 7 м. въ секунда (25 км. въ часъ),
каквато е скоростта на най-бързитъ въз-
душни вжжени желѣзници отъ този типъ
(Ханекамбанъ при Кицбюхелъ). Така пла-
нинската станция ще се достига за около
6 минути. Никой другъ типъ планинска желѣ-
зница не може да се сравни по време-
траене на изкачването съ проектираната въз-
душна вжжена желѣзница.

За 1 часъ ще могатъ да бждатъ прене-
сени около 280 пжтници, или дневно при
голѣмо движение около 2000 души. Сжщо
такова число пжтници могатъ да пжтуватъ
и надолу.

Планинската станция ще бжде построена
на 1800 м. височина на 400 м. югоизточно
отъ върха „Каменъ дѣлъ“. Непосрѣдствено
до станцията ще бжде построенъ голѣмъ
планински хотелъ съ всички модерни удоб-
ства, широки помѣщения, тераса, ресторантъ
и др. Хотелътъ ще работи много добре, за-
щото е разположенъ на хубаво мѣсто съ
великолепна гледка къмъ София и е много
леснодостъпенъ.

Постройката на проектираната въздушна висеща желѣзница, безъ планински хотелъ, като се има предъ видъ цената на другитѣ построени подобни въздушни желѣзници (Галциганъ при Сенъ-Антонъ, Ванкбанъ при Партенкирхенъ и др.), ще струва около 30,000,000 лева.

При единъ приблизителенъ годишенъ превозъ на около 150,000 души¹⁾, на който може сигурно да се разчита, предвидъ близостта на тази желѣзница до единъ 400 хиляденъ градъ и при цена на билета за едно изкачване 30 лева, ще се получи единъ бруто приходъ отъ 4,500,000 лева. Около 50,000 души годишно ще слизатъ по тази желѣзница. При цена на билета 20 лева за едно слизане, ще се получи единъ приходъ отъ 1,000,000 лева годишно.

Или само отъ планинската желѣзница общиятъ бруто годишенъ приходъ ще възлиза на около 4,500,000 лева.

Годишниятъ разходъ на въздушната желѣзница ще възлиза както следва:

¹⁾ Съ Пфендербанъ до Боденското езеро се превозватъ годишно до 210,000 пътници; съ Нордкетенбанъ при Инсбрукъ — 175,000; Раксбанъ при Виена — 146,000 души

За заплати на персонала . . .	500,000 лева
Годишна амортизация . . .	2,000,000 лева
Лихви на капитала . . .	1,500,000 лева
Електрическа енергия . . .	50,000 лева
Поддържане и поправки . . .	300,000 лева
Или всичко годишенъ разходъ .	4,350,000 лева

Чиста печалба 1,150,000 лева годишно.

Това е приблизителната смѣтка за рентабилността на проектираната въздушна планинска желѣзница.

Къмъ приходитѣ трѣбва да се прибави и печалбата, която ще се реализира отъ планинския хотелъ.

Фактътъ, че само за две години въ бивша Австрия сж били построени 9 такива въздушни планински желѣзници, е указание за тяхната рентабилностъ.

Въздушнитѣ висещи планински желѣзници сж най-новото и съвършено превозно сръдство въ тази областъ.

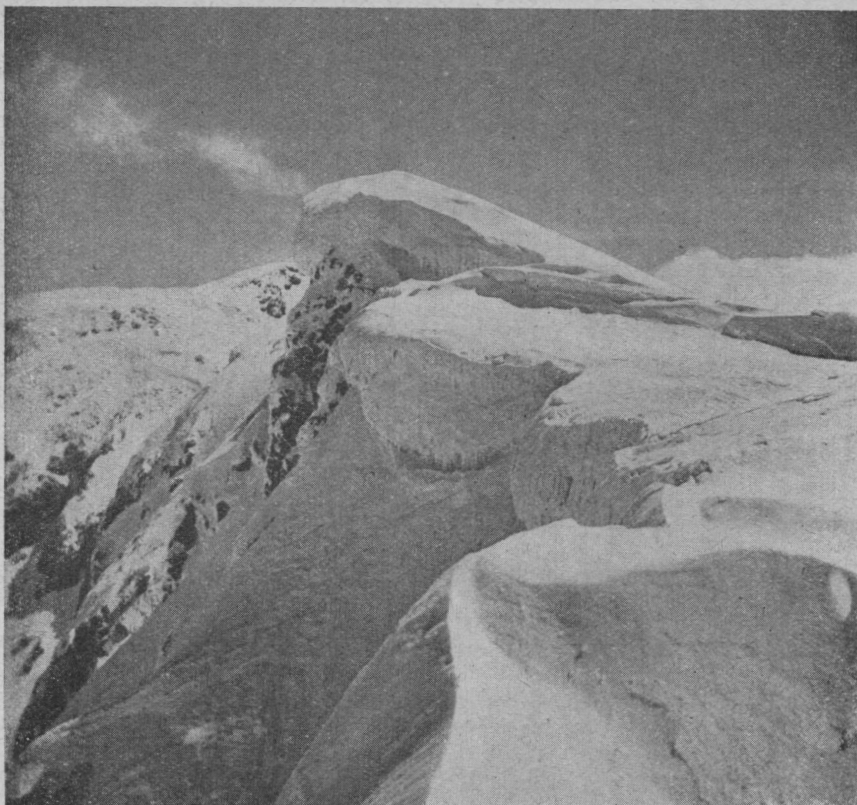
Една планинска желѣзница на Витоша ще бжде гордостъ за престолния ни градъ и ще привлича много любители на планината отъ София, отъ провинцията, пъкъ и отъ чужбина.

КАКВО ТРѢБВА ДА ЗНАЕ ВСѢКИ БЪЛГАРИНЪ

— Черната и бѣлата мура иматъ разпространението си почти единствено въ българскитѣ планини, съ слаби изключения за нѣкои други масиви отъ Балканския полуостровъ, като Али ботушъ и др.

— Най-голѣмото планинско езеро на Балканския полуостровъ е Поповото езеро (Папазъ-гьолъ) на 2170 м. височина въ Пиринъ, а най-високоразположеното — Газейското езеро, на 2600 м. височина, сжщо въ Пиринъ, следъ което идва Тевното езеро, пакъ въ Пиринъ, на 2540 м. височина.

Стрѣха надъ
Урдина рѣка — Рила

Движения Лавини

отъ Д-ръ Асенъ Биолчевъ

Движението на снѣга надолу по наклоненитѣ повърхности се извършва подъ две различни форми :

а. чрезъ едно внезапно и бързо премѣстване на голѣмо или по-малко разстояние — явление носеще името лавини и

б. чрезъ едно много бавно премѣстване на голѣмо разстояние, следъ или презъ време на превръщането на снѣга въ ледъ — явление познато подъ името ледници.

И при дветѣ форми на снѣжно придвижване се различаватъ обикновено три ясно изразени части :

1. *Область на подхранване.* За лавинитѣ това е една наведена повърхность, а за ледниците — единъ истински събирателенъ ба-

сейнъ, наподобяващъ тоя на воднитѣ течения.

2. *Область на движение.* За лавинитѣ това е най-често единъ улей, а за ледниците — долина.

3. *Область на спиране и натрупване.* Поясътъ на спирането и топенето се намира по-ниско или по-високо въ зависимостъ отъ климата и вида на мѣстността.

Всички лавини показватъ една установеностъ на мѣстото, гдето падатъ. При лавинитѣ мѣстото на движение е винаги единъ улей и разликата въ надморската височина между най-горната точка на тѣхната область на подхранване и основата на конуса имъ на натрупване, е често пжти извънредно голѣма.

Областта на подхранване при лавините представлява по-малка или по-голяма наклонена повърхност, почти винаги заобиколена от скали. На горната част на тоя поясъ, обикновено планински хребетъ, образуването на сняжни стръхи е постоянно явление. Откъртването на тези стръхи става най-често причина за падането на лавини.

Лавинният улей прекосва планинския склонъ по посоката на най-големия уклонъ и представлява мѣстото на главното лавинно движение. Движението на лавината тукъ представлява сборно такова на множество твърди тѣла — снягъ, ледъ, скали, дървета и пр. Следователно, движението на една маса съставена отъ различни материали не може да бѣде сравнявано съ движението на едно твърдо тѣло само. Последното, отдѣлно, падаше върху наклонена повърхностъ, описва криви пѣтища, подскачайки отъ мѣсто на мѣсто, които пѣтища не могатъ да бѣдатъ следвани отъ материалитѣ, съставлящи една разнородна маса. Въ този случай, всѣки елементъ е стѣсняванъ въ своето движение отъ непосредственото съседство на другитѣ такива и предава на тѣлата, до които се допира, частъ отъ своята жива сила. Така се получава едно явление на изтичане, въ което частитѣ, движещи се поблизу до дното, иматъ по-малка скоростъ и добиватъ едно вършателно движение, вследствие непрекъснатитѣ удари отъ различнитѣ препятствия по неравната почвена повърхностъ. Това изтичане е силно пластично, следвайки всички неправилности на леглото. Можемъ много сполучливо да сравнимъ лавинитѣ съ единъ сняженъ порой, който приижда периодически.

Веднажъ достигнала върху по-малко наклонена повърхностъ, лавината забавя своето движение въ челната си частъ, което движение на това мѣсто се превръща въ едно търкаляне, докато останалата частъ на лавината въ улея продължава да се движи бързо, благодарение на придобитата скоростъ. Вследствие рѣзката промѣна въ скороститѣ на различнитѣ части на лавината, предизвикватъ се въ нейната маса вършателни движения, въ последица на които се явяватъ неправилни сняжни подувания върху нейната

повърхностъ. Заедно съ постепенното намаляване на наклона се увеличатъ препятствията за движението на лавината и най-после тя спира, изпускайки единъ особенъ шумъ (казватъ, че лавината „вика“), вследствие натиска на прииждащитѣ отгоресняжни маси. Въ тая крайна фаза лавината представлява единъ здравъ сняженъ конгломератъ. Това е така наречения лавиненъ конусъ, чиято форма е въ общи черти коническа и неправилна. Дебелината на лавиннитѣ конуси може да бѣде най-различна въ зависимостъ отъ сняговалежитѣ презъ зимата. Тая частъ на лавината затрупва пѣтища, прегражда рѣки и дълго време следъ стопяването ѝ, нейното мѣсто се разпознава по остатѣцитѣ отъ скални блокове, дървета и др.

Отъ значение е да се спомене, че попадалиятъ човѣкъ презъ време на движението на една лавина въ нейния улей, е почти така свободенъ, както и въ водата — той може да плува. Когато, обаче, лавината започне да „вика“, той чувствува единъ грамаденъ натискъ; сняжнитѣ блокове го пристѣгатъ. Но често пѣти тѣлесната топлина е достатъчна да поразтопи сняга въ непосредственъ допиръ, което нѣщо би позволило дишането. И ако дълбочината на сняга надъ попадналия въ него човѣкъ не е голѣма, той би могълъ да се освободи и чрезъ бавни движения да излѣзе на повърхността.

При тия много бѣгли бележки ще пристѣпимъ къмъ подраздѣлението на сняжнитѣ лавини, като за всѣки видъ ще дадемъ особената обстановка, при която се образува, външниятъ видъ на явлението и последициите отъ него.

Тукъ веднага трѣбва да отбележимъ, че подраздѣлението на лавинитѣ се явява извънредно трудна работа, поради голѣмото имъ видово разнообразие и множеството имъ преходни форми. Прочее, поддѣлението на сняжнитѣ лавини ще се придържа къмъ по-общи понятия на основата на главнитѣ лавинни видове.

Така поставенъ въпроса, поддѣлението на сняжнитѣ лавини дава следнитѣ видове:

Прашки лавини. Това сж лавини, които падатъ презъ студентѣ зимни дни. Тѣ сж повърхностни, т. е. тѣхното падане оголва

Сн. Мироноси

Изъ Малъовицката долина — Рила

планинския склонъ, отъ който се откъсватъ. Прашнитъ лавини откриватъ само пластоветъ на стария и сбитъ снѣгъ, върху който се е натрупалъ сухиятъ, съ слабо сцепление между отдѣлнитъ частици, новъ снѣгъ. Поясътъ на тѣхното образуване и падане е главно мѣстата съ голѣма надморска висо-

чина, надъ който снѣговалежътъ се е извършилъ безъ участието на вѣтъръ и безъ да е билъ последванъ отъ размръзване. Тѣзи условия сж осъществими особено тогава, когато снѣгътъ вали при ниска температура. Ако образуването на Pulverschnee при вторичнитъ промѣни на снѣжната повърх-

ность е особено силно, вследствие на което се добива значително дебелъ пластъ съ рохкава консистенция и ако освенъ това, низката температура на въздуха се задържи за по-дълго време, създава се извънредно благоприятна обстановка за падане на прашни лавини. Въ тоя случай даже и слаби въздушни трептения сж въ състояние да предизвикатъ придвижване на рохкавитъ снѣжни маси. Последнитъ въ видъ на облаци се носятъ надолу по планинския склонъ, причиняватъ силни атмосферни смущения отъ грубото тласкане на въздуха, като често пжти сж съпроводени отъ стихийни вихрушки. Разрушителното действие на сгжстения въздухъ, предшествуващъ лавината, понѣкога е много по-голъма отъ действието на самата лавина. Следнитъ два примѣра даватъ ясна представа въ това отношение. Откжсалата се прашна лавина въ 1876 год. отъ Piz St-Michel и паднала въ Graubünden е предизвикала силни вихрушкови движения, като въздушниятъ натискъ е билъ почувствуванъ на 2¹/₂ км. отъ мѣстото на падането. Въ 1827 год. едно грамадно лариксово дърво е било задигнато отъ урагана на прашната лавина при Sûs въ Unterengadin и пренесено презъ долината, е паднало на 100 м. надъ рѣката, върху срещуположния склонъ.

Прашнитъ лавини представляватъ извънредно голъма опасностъ поради обстоятелството, че се образуватъ твърде неочаквано въ мѣста, които не могатъ да бждатъ означени предварително. За тѣхното падане не може да се установи никакво правило, вследствие пълната липса на периодичностъ.

Отъ такава лавина загина миналата година презъ януарий скиорътъ Георги Стоиленовъ.

Снѣжни плочи. Вѣтърътъ разрушава кристалитъ на прѣсонавалѣлия снѣгъ, откжсвайки главно лжчитъ на отдѣлнитъ снѣжинки, като ги превръща въ финъ снѣженъ прахъ, който бива пренасянъ често пжти на разстояние отъ нѣколко километра. Ако подобенъ вѣтъръ, натоваренъ съ снѣженъ прахъ, духа продължително време срещу единъ планински склонъ, то тамъ се образува по-тънъкъ или по-дебелъ пластъ отъ сбитъ снѣгъ (Windharst), който като твър-

да кора, е здраво прикрепенъ върху голъма площъ. Тая снѣжна кора предпазва отъ отгѣване долuleжащия снѣгъ и подъ нейна защита, вследствие влиянието на температурата и собствената му тежестъ, последниятъ улѣга постепенно. Поради естеството на повърхностната сбита снѣжна кора, сжщата не може да следи улѣгането на снѣга подъ нея, което става причина за образуването на едно праздно пространство между двата снѣжни пластове. Ако освенъ това, вследствие прекристализацията се образува и единъ пластъ отъ плуващъ снѣгъ, празнщината става още по-силно изразена. Всѣки скиоръ, прекосвайки високитъ части на планинитъ ни, е ималъ много пжти възможността да чуе внезапно по-силенъ или по-слабъ пукотъ, придруженъ отъ едно задушено, каточели подземно свистене. Единъ погледъ наоколо е достатъченъ за да се видятъ множество, несжществуващи дотогава пукнатини върху снѣжната кора, които се продължаватъ често пжти на десетки и стотици метра. Върху стръмни склонове може да се наблюдава при тия случаи една приблизително водоравна, бързо нарастваща пукнатина и веднага следъ това, едно внезапно движение на цѣлата снѣжна маса, начупваща се на голѣми снѣжни блокове, които въ зависимостъ отъ наклона, могатъ да се плзгатъ или търкалятъ. Това е снѣжна плоча, падането на която е предизвикано отъ непосредствено преминаване на нѣкакво бреме — човѣкъ или животно. Падането, обаче, на снѣжни плочи може да бжде предизвикано и по другъ начинъ. Ако една водоравна повърхностъ преминава рѣзко въ склонъ съ голѣмъ жгълъ на наклонение, то при дадени условия се развива следното явление. Сбитата снѣжна кора върху водоравната повърхностъ хлтва въ момента, когато тежестъта ѝ превии силата на нейното вътрешно сцепление. Това хлътване причинява мрежа отъ пукнатини, които сж най-силно изразени по линията, при която става промѣната въ наклона.

Сн. В. З. →

Погледъ отъ Василашкото езеро
къмъ Стражитъ — Пиринъ

Въ тоя моментъ се нарушава сжествуващото равновесие и цѣлата снѣжна маса се срутва надолу по склона.

На нѣкои мѣста въ Алпитѣ, гдето образуването на снѣжни плочи е всѣкогодишно явление и поради грамаднитѣ имъ размѣри, представляватъ постоянна опасностъ за преминаващитѣ скиори, се прибѣгва къмъ своевременното имъ срутване по изкуственъ начинъ, съ помощта на взривни вещества.

Сухи старо-снѣжни лавини или лавини отъ плуващъ снѣгъ. Лавини, чието образуване изисква специална обстановка на силно развитие на плуващъ снѣгъ. Често пжти тѣ не се отличаватъ отъ снѣжнитѣ плочи, съ които падатъ едновременно.

Смѣсено-снѣжни лавини, образувани отъ почти всички видове снѣгъ, преимуществено мокъръ новъ и старъ снѣгъ, но често даже и съвсемъ сухъ такъвъ.

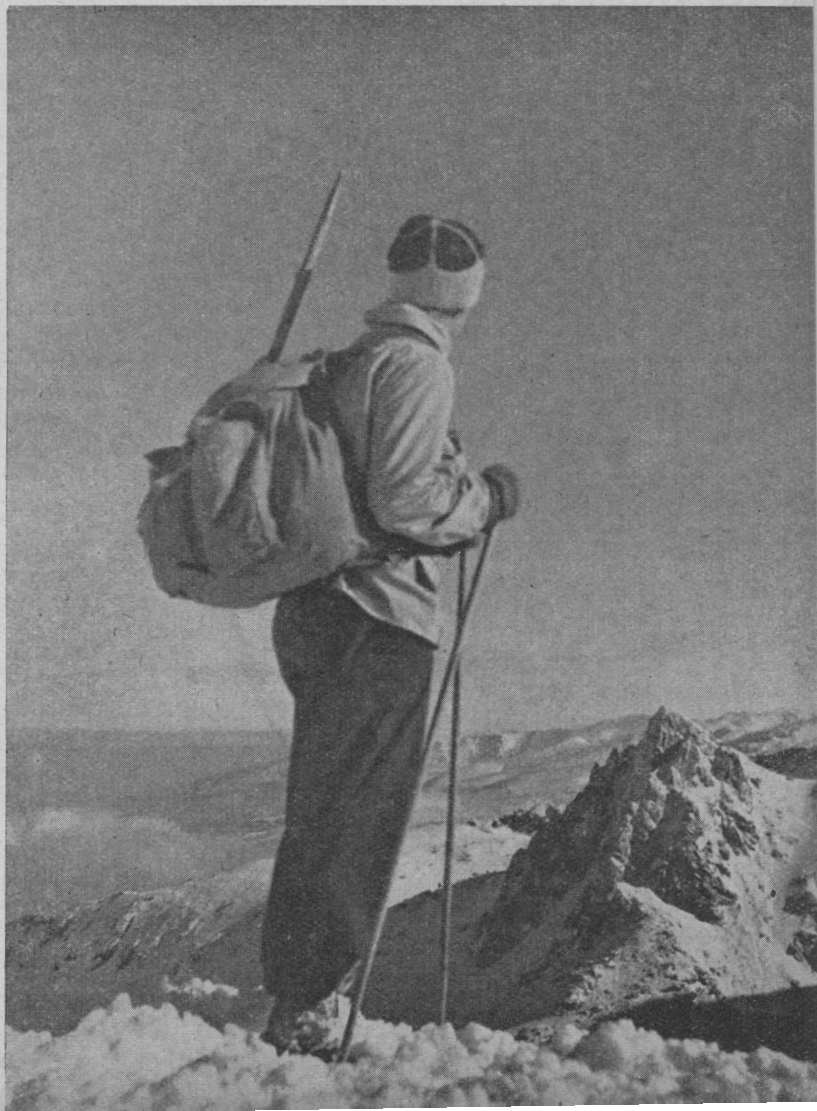
Влажни лавини отъ рохкавъ новъ снѣгъ. Ако непосредствено следъ снѣговалежа времето се затопли, то снѣжнитѣ кристали се превръщатъ въ една аморфна маса, която лесно може да се скулптира. Търкалящитѣ се по наклона снѣжни топки могатъ да дадатъ на стръмни склонове поводъ за образуване на лавини, които въ зависимостъ отъ жгѣла на наклонението и дължината на планинския склонъ, добиватъ колосални размѣри. Достатъчно е често пжти бутането на една бучка снѣгъ отъ нѣкоя птица, дива коза или планинаръ, за да почне сжщата да се търкаля надолу и да нараства бързо отъ налепващия се по нея мекъ снѣгъ. Снѣжното кълбо става все по-голъмо и по-голъмо, докато поради собствената си тежестъ, се разпадне на много отдѣлни буци. Процесътъ на нарастването и разпадането на всѣка отъ тия буци се повтаря многократно, докато цѣлата снѣжна маса върху планинския склонъ, нами-

раша се дотогава въ относително равновесие, се превърне въ влажна лавина отъ голѣмъ размѣръ.

Фирнови лавини. По-рѣдко явление. Състоятъ се отъ всички видове фирнъ, като понѣкога взима участие въ образуването имъ и новъ, много мокъръ снѣгъ.

Основни лавини. Тѣ падатъ най-често напролѣтъ при рѣзко покачване на температурата. Снѣгътъ се откъсва чакъ до повърхността на почвата и тая повърхностъ, следъ падането на лавината, остава като черна ивица върху бѣлия фонъ на снѣжната планина. Снѣгътъ, отъ който се образуватъ тѣзи лавини е мокъръ, тежъкъ и лепкавъ. Вследствие на разтопяването, водитѣ про-чикватъ презъ снѣжнитѣ маси, сбиватъ ги и

Харамията — Рила
Сн. Миронски

Нупените—Рила
Сн Ненковъ

следъ това, достигайки до почвената повърхност, я правятъ извънредно плъзгава. Тогава и най-малката външна причина може да предизвика падането на лавината. Движението на този родъ лавини се изразява въ изтичане, търкаляне или просто срутване, придружено отъ гърмотевиченъ пукотъ и тънтежъ. Тѣхниятъ обемъ се увеличава бързо и ведно съ слизането имъ надолу.

Основниятъ лавини падатъ съ една почти строга правилностъ по отношение на време и мѣсто. Така напр., най-благоприятното време за тѣхното откъсване е между 10 часа сутринята и 3 часа следъ обѣдъ, т. е. най-топлата частъ отъ деня. Въ рѣдки случаи основната лавина може да излѣзе отъ своя улей и тогава тя е извънредно разрушителна въ случайния пжтъ, който поема надолу.

Ледени лавини. Тѣ се образуватъ при откъсването на голѣми ледени блокове отъ

края на ледниковия езикъ. Ако отъ този край надолу следва повърхнина съ голѣмъ наклонъ, ледътъ се разбива на малки парчета и се понася къмъ долината, наподобяващъ силно прашнитѣ лавини. Ледени лавини се образуватъ сжщо така следъ валежъ на изобилень градъ въ високитѣ планински области. И двата случая сж сравнително рѣдко явление.

Видовото разнообразие на лавинитѣ въ нашитѣ планини е сигурно много голѣмо. Имали сме случай да наблюдаваме нѣколко различни типа лавини въ Рила, Пиринъ, Стара-планина и Витоша. Като се има предвидъ грамадното влияние на лавинитѣ върху зимното планинарство съ огледъ на опасността, която представляватъ, основното имъ проучаване и класификация въ високитѣ ни планини би имало, освенъ научна стойностъ и много голѣмо приложно значение.

Долината на Ръждавица Рила

отъ Киро Кировъ

Както е известно, срѣдната температура на въздуха въ тропосферата (долната част на атмосферата) непрекъснато пада, като за нашитѣ широчини вертикалниятъ температуренъ градиентъ (падането на температурата на всѣки 100 метра височина) въ първитѣ 1—2 клм. е около 0.5—0.6 градуса; въ по-големитѣ височини той се увеличава, за да достигне между 6 и 8 км. своя максимумъ съ крѣгла стойностъ 0.7°, следъ което той отново се намалява и достига на границата на тропосферата стой-

ностъ нула. Този последенъ пунктъ определя и началото на стратосферата, където царя изотермия (еднакви температури), пъкъ даже и инверсия (повишение на температурата съ височината), а сѣщо така и липса на конвекционни вертикални течения. Въ сѣщностъ преходътъ между тропосферата и стратосферата не е рѣзъкъ — съществува единъ междиненъ преходенъ слой, нареченъ субстратосфера или тропопауза. Надъ нашитѣ широчини границата на тропосферата и началото на стратосферата достига

срѣдно до 11—12 км., кждето е измѣрена срѣдна температура около минусъ 55°—56°, като тази граница презъ различнитѣ сезони и различнитѣ атмосферни състояния се измѣня. Ризбира се, че въ случая насъ ни интересува само измѣнението на температурата въ по-низкитѣ въздушни пластове, до кждето достигатъ нашитѣ наблюдения въ планинитѣ на България — максимумъ кржгло до 3 км.

При разглеждане на въпроса за вертикалнитѣ температурни градиенти отъ особено значение сж случаетѣ, когато тѣзи градиенти добиватъ нулева или положителна стойностъ, т. е. когато температурата съ височината престава да се намалява, а остава приблизително сжщата (изотермия), или пъкъ започва да се увеличава (инверсия). Тѣзи случаи на изотермия и инверсия и въ планинитѣ и въ свободната атмосфера сж едни климатични факти отъ голѣмо научно и практично значение. Преди всичко тѣхното образуване, премѣстване и изчезване служи като едно хубаво огледало на динамичнитѣ процеси въ атмосферата, особено на низходящитѣ и възходящитѣ течения, на разпространението на студениятѣ и топлитѣ въздушни маси и тѣхнитѣ граници, както и на граничитѣ и на конвекционнитѣ течения. Чрезъ тѣхъ се получава една представа за влжчавашитѣ и излжчавашитѣ топлинни процеси въ атмосферата и др. Въ последно време особено много се подчерта тѣхното голѣмо практично значение по отношение на зимния туризъмъ и скиорството, планинското лѣчение, постройката на санаториуми и почивни станции и т. п. Защото отдавна е установенъ факта, че презъ зимата температурнитѣ инверсии сж едно сравнително много често явление и че тѣ, заедно съ съпровождащитѣ ги атмосферни явления въ и надъ тѣхъ — затишие, изясняване на небосвода, богатство на слънчеви топлинни и химически лжчи, при наличностъ на дълбока кристална снѣжна покривка — съставляватъ едни отъ богатствата на планинитѣ зиме, които богатства чакатъ своето още по-рационално използване (у алпийскитѣ жители сжществувва правилото: „Зимно време въ планинитѣ на всѣка крачка по-горе става съ една дреха по-топло“). Отъ друга стра-

на е известно, че наличността на инверсия е единъ отъ призначитѣ за по-голѣма стабилностъ на съответнитѣ по-низки въздушни пластове, което обстоятелство води до една задръжка на тѣзи пластове (липса на конвекционни течения — липса на вентилация), а оттамъ и до възможността за замърсяването имъ, особено отъ пушецитѣ на голѣмитѣ градове, което обстоятелство безспорно се отразява върху здравословното състояние на жителитѣ въ низинитѣ презъ зимата (по сжщитѣ причини не се препоржчва постройката на санаториуми въ мѣста, които често се намиратъ въ тѣзи инверсионни пластове).

Всички тѣзи съображения налагатъ едно по-специално изучаване на температурнитѣ инверсии въ България, още повече че тази задача се улеснява значително отъ наличността на сравнително голѣмъ брой планински метеорологични станции, открити и поддържани отъ Централния метеорологиченъ институтъ. Въ случая особено голѣмо значение придобиватъ построенитѣ съ голѣмата помощ на туристическитѣ организации високопланински върхови наблюдателници на в. Мусала, 2925 м., на Черни връхъ, 2286 м. и на Фердинандовъ връхъ, 2374 м. Най-добре е застѣлена мрежата отъ планински станции по Мусаленския масивъ и на Витоша, които послужиха за основа при изучаванията на инверсиитѣ. (Освенъ наблюдателницитѣ на върховетѣ сж функционирали и следнитѣ станции: хижа „Мусала“ 2384 м., Ситняково 1740 м., Ситняковския завой 1550 м., Чамъ кория 1340 м., Самоковъ 950 м. и Бѣли Искъръ 1600 м.; хижа „Алеко“ 1800 м., Боерица 1700 м., хижа „Селимица“ 1300 м. и София 550 м.).

Отъ наблюденията се установява, че по Мусаленския масивъ срѣдниятъ годишенъ брой на днитѣ съ инверсия е кржгло 250, т. е. че срѣдно малко по-малко отъ тритѣ четвърти на годината нѣкжде по този масивъ, поне за известенъ интервалъ отъ денонощието, има инверсия; а това значи, че въ нѣкое по-високо мѣсто по този масивъ е по-топло, отколкото въ по-низкото мѣсто подъ него, при все че на пръвъ погледъ трѣбва да се очаква обратното поло-

жение — чрезъ изкачване нагоре да се достигне до по-студена област. Ако се разгледатъ само студениятъ месеци, отъ октомврий до мартъ—априлъ включително, се идва до още по-поразително заключение, че кржгло 25 отъ днитъ презъ всѣки единъ отъ тѣзи месеци сж съ инверсия. Най-голѣма е честотата на инверсиитъ презъ декемврий и януарий. Презъ топлитъ месеци инверсиитъ сж значително по-рѣдки — тогава тѣ сж ограничени почти само презъ ношъта и презъ раннитъ утринни часове. Имало е случаи, когато всичкитъ дни презъ нѣкои зимни месеци сж били инверсии; такива сж били януарий и декемврий 1933 г., ноемврий 1935 г. и януарий 1938 г. Всички тѣзи факти показватъ, че презъ известни часове отъ денонощието на студениятъ месеци инверсното състояние на въздушнитъ пластове съвсемъ не е „обърнато“ (инверсия значи обръщане), а се явява статистически като напълно нормално климатично явление.

Ако се направи сравнение между отдѣлнитъ интервали по Мусаленския масивъ ще се види, че най-чести сж инверсиитъ между Чамъ кория и Ситняково. Най-малкъ е броятъ на инверсиитъ между хижа „Мусала“ и връхъ Мусала (съ изключение на м. априлъ).

Инверсиитъ по Мусаленския масивъ по-нѣкога (разбира се пакъ презъ зимата и предимно презъ студениятъ часове) сж толкова интензивни, че сравнително доста често не само при хижа „Мусала“, но и на в. Мусала е по-топло отколкото въ Самоковъ, въпрѣки разликата отъ близу 2000 метра въ вертикална посока между тѣхъ. (При „нормално“, обикновено състояние на атмосферата би трѣбвало на в. Мусала да бжде съ около 10^0 по-студено отъ Самоковъ).

Ако се направи едно сравнение ще се види, че инверсиитъ на Мусаленския масивъ сж много по-чести отколкото на Витоша (при еднакви надморски височини, което показва, че инверсиитъ, поне по-слабитъ, зависятъ много отъ локалнитъ физико-географски условия на отдѣлнитъ планини, както и отъ изложението спрямо слънцето и спрямо посоката на различнитъ вѣтрове. Това се потвърждава и отъ факта, че въ противовесъ на общото заключение инверсиитъ между хижа „Селимица“ и София сж много

по-чести отколкото инверсиитъ въ съответнитъ станции по Мусаленския масивъ (Чамъ кория — Самоковъ).

И по Витошкия масивъ се установява, че инверсиитъ сж значително по-чести презъ студениятъ месеци на годината и презъ студениятъ часове отъ денонощието. Този фактъ вече подсказва, че една отъ главнитъ причини за образуването на инверсиитъ трѣбва да се търси въ излъчващитъ топлини процеси, които се проявяватъ най-силно презъ дългитъ зимни нощи (сжщо, макаръ и въ по-слаба форма, и презъ раннитъ утринни часове на денонощието) при наличностъ на снѣжна покривка, при антициклонално състояние на атмосферата. Къмъ това трѣбва да се прибави и ефекта отъ натрупването на преизстудени въздушни маси въ затворенитъ котловини (Софийско и Самоковско полета), докато студениятъ въздухъ не може да се задържа по високитъ върхове и хребети, а като по-тежкъкъ се плъзга надолу, като бива замѣстенъ отъ въздушнитъ маси на свободната атмосфера, които въ движението си надолу биватъ стопляни динамически.

Къмъ тѣзи статични причини (отъ топлинното излъчване) трѣбва да се прибавятъ и динамичнитъ причини, когато вследствие притокъ на студени въздушни маси въ низинитъ, или на топли въздушни маси въ височинитъ, долу е по-студено отколкото горе и следователно се получава инверсия. Обаче най-често инверсиитъ се получаватъ като комбинация отъ тѣзи две главни причини — статичната и динамичната (хоризонтални и вертикални движения на въздушнитъ маси) плюсъ така наречената турбуленция.

Още по-строгото изследване на тѣзи интересни атмосферни състояния е задача на метеоролога-специалистъ, а за туриститъ и скиоритъ тѣ представляватъ единъ практиченъ интересъ, значението на който непрекъснато се увеличава заедно съ разпространението на зимното планинарство. Сжщо и за развиващата се въ последно време Планинска спасителна служба тѣзи феномени представляватъ голѣмъ интересъ, защото при тѣхната наличностъ се улеснява извънредно много успѣха на тѣхната спасителна акция въ планината презъ зимата.

ОТЪ ЧАСТЪ ЗА ЧАСТЪ

През м. януарий новата сняжна настилка, заедно съ множеството удобства, които дава при голъмитъ планински преходи, налага най-голъмо внимание отъ падане на лавини. Стариатъ заледенъ снѣгъ отъ декемврий е добра пързалка за новия валежъ, който при прѣко сътресение, главно съ ски, а понѣкога и отъ съвсемъ непредвидени обстоятелства (викъ), застрашава да се раздвижи, канализиранъ въ улетиъ. Ето защо изкачването на голъмитъ наклони трѣбва да се избѣгва, а пресичането на подстъпа имъ (когато това се налага) да става колкото е възможно по-скоро, на голъмо разстояние човѣкъ отъ човѣкъ и то въ раннитъ утринни часове. Много естествено, че тѣзи забележки се отнасятъ за планинитъ, чиито стрѣмни наклони способствуватъ за образуване зиме на лавини.

Месецътъ януарий, независимо отъ мъглитъ и влагата, предлага и неудобството на извънредно късия денъ. Отъ друга страна, голъмиятъ брой на снѣжнитъ валежи неблагоприятствува голъмитъ планински преходи. Температурнитъ инверсии, доста чести презъ този месецъ, сж сжщо така, едно неблагоприятно условие за голъми планински излетни или други начѣртания.

Насреща м. януарий предлага обикновено хубавъ снѣгъ за ски.

Като препорѣжки, извънъ вниманието, което трѣбва да се отдѣля за възможността отъ падане на лавини, ще добавимъ още за честата нужда отъ използване съоръжението за заледенъ снѣгъ въ високитъ ни планини и главно отъ използване очилата за снѣгъ.

Нека още отъ сега кажемъ, че единъ излегуващъ трѣбва да има винаги при излети изъ високитъ дѣлове на нашитъ планини 2 чифта тъмни очила; това е известно на мнозина, които сж имали случая да изпитатъ неудобството на невъоръженитъ очи.

Въ заключение може да се каже, че въобще м. януарий би трѣбвало да ни служи като подготвителенъ периодъ за голъмитъ планински излети, които ще има да осъществяваме презъ следващитъ зимни месеци.

ИЗЪ ЦЪНЪ

— По случай настѣпването на новата 1941 година, Цн е поздравило Н. В. Царя съ следната телеграма:

„Централното настоятелство на Българския туристически съюзъ поднася почитателни благопожелания на Своя Височайши покровителъ по случай Новата 1941 година. Дано тя бѣде щастлива за Царския домъ и за България.

Председателъ:

Д-РЪ БОЖКО КОВАЧЕВСКИ*

на която е полученъ следния телеграфенъ отговоръ:

„Искрено благодаря Вамъ и на членоветъ отъ Настоятелството на Съюза, като сжщо Ви честитя Новата година

Царятъ“

— По починъ на Красноселското народно читалище, при съдействието на Почетенъ комитетъ, е било устроено юбилейно чествуване на Иванъ Хр. Ламбовъ, почетенъ членъ на Съюза и членъ отъ Управата му, на 22 декемврий м. г. въ собствения домъ на сжщото читалище — Спирка Овча Купель.

На това тържествено юбилейно утро още веднажъ се засвидетелствува почитъта на всички туристически дейци къмъ многоуважавания и многозаслужилъ на туристическото ни движение Бай Иванъ Ламбовъ, като му се поднесоха множество подарѣци и се изказаха много поздравления. Тодоръ Тодоровъ произнесе слово отъ страна на Цн.

Накрая Найденъ Памукчиевъ държа сказка, при която се проектираха частъ отъ диапозитивитъ на Б. т. с.

— Членътъ отъ Управата на Б. т. с., Брайко Георгиевъ, е обиколилъ презъ ноемврий и декемврий м. г. клоноветъ на Видинъ, Враца, Червенъ-Брѣгъ, Плъвенъ, Свищовъ, Русе, Разградъ, Варна, Шуменъ, Габрово, Казанлъкъ, Бургасъ, Айтосъ, Карнобатъ, Стара Загора, Чирпанъ, Пловдивъ и Пазарджикъ.

На всички посетени клонове той е изказалъ пожеланията на Цн въ връзка съ дейността

имъ презъ новата година, събралъ е сведения за висящите въпроси изъ живота имъ и ги е докладвалъ на специално заседание на Ц. н.:

По-особено заслужава да се отбележи въ връзка съ този докладъ казаното отъ председателя на Пазарджишкия клонъ, Д-ръ Мумджиевъ. Става въпросъ за маркировката Сестримо-Джаферица-Белмекенъ, която за сега е разрушена. За новото ѝ трасиране, сжщиятъ клонъ изготвя проектъ. Отъ общинитъ е обещано бесплатно отпускане на трудоваци и коне за превозване на материалитъ. Въпросниятъ клонъ замисля постройката на хижа „Къркария“ къмъ Чепинското корито, мѣстността Црънча и Палеленица.

— Ц. н. на Съюза е изпратило до всички свои клонове четвъртото си окръжно. Последното е всжщностъ единъ планъ на работа за новата година. Първата точка засѣга отчитането на Клоноветъ, като последнитъ се замолватъ да бждатъ по-акуратни въ издължаването на своитъ смѣтки, тъй като до голѣма степенъ отъ това зависи и възможноститъ за проектираната дейностъ на Б. т. с.

Втората точка засѣга списанието „Български туристъ“, като обяснява нововъведенията въ него, изтъквайки, съ огледъ на по-голѣмо разнообразие, нуждата отъ дописки отъ страна на членоветъ на всички клонове въ България.

Третата точка изтъква постигнатото отъ Ц. н. презъ изтеклата година и подчертава нуждата отъ всестранна подкрепа отъ страна на клоноветъ.

Какво ни даватъ Клоноветъ

— Въ желанието си да поощри и увеличи познанията на членоветъ по въпроси засѣгащи Съюза и изтъкне ползата отъ туризма, варненскиятъ клонъ „Родни балкани“, си е поставилъ за целъ да изнесе предъ гражданитъ и членоветъ сказки и беседи.

Една такава беседа е била изнесена на 12.XII. 1940 г. отъ члена на Клона г. Д-ръ Стефанъ Стояновъ на тема: „Какво може да се види около Варна“. При препълненъ салонъ отъ членове и гости; беседчикътъ съ хубави думи е описалъ забележителноститъ около Варна, започващъ съ произхода на наименованията на тия забележителности, тѣхното значение презъ годинитъ на борби и възраждане и най-после историческата имъ и културна стойностъ, като е изказалъ съжаление, че нѣкои мѣста, вмѣсто да бждатъ запазени, съ течение на днитъ губятъ своето значение като ценности и намаляватъ величието си, унищелено или не.

— По инициатива на туристическия дружество въ Севлиево „Кадемлии“ отъ Б. т. с. и „Росица“ отъ Ю. т. с., известниятъ туристически деятель, г. Коста Траяновъ, членъ на клона „Девненски извори“ — Варна, е изнесълъ въ Севлиево сказка на тема „Свѣтътъ на морето“.

Сказката е била отлично посетена отъ гражданството и учащата се младежъ.

— Дамскитъ комитети при „Алеко“ и „Планинецъ“ отъ Б. т. с. сж устроили на 24 декемврий м. г., въ салона на ресторантъ „Коопъ“, другарска вечеря.

Вечерята е била отлично посетена. Приходътъ отъ около 3000 лв. е послужилъ за закупуване дрехи на беднитъ деца отъ софийското училище „Трайко Китанчевъ“.

— Срещу Нова година клонътъ на Б. т. с. „Милева скала“, гара Сараново, е изнесълъ съ голѣмъ успѣхъ новогодишенъ балъ.

— „Родни Балкани“, Варна, и тази година сж изнесли много добре своята традиционна новогодишна вечеръ въ новия салонъ на Варненската популярна банка, при стечение на елита на варненското гражданство.

— Съ целъ да довърши хижата си „Козя стена“ въ Стара-планина, плѣвненскиятъ клонъ „Кайлъшка долина“ е организиралъ на Нова година вечеринка, която е била много добре изнесена.

спасителна служба

Поради специфичнитъ условия на по-голѣмата частъ отъ нашия планински животъ, презъ зимния сезонъ ставатъ най-многочисленитъ, а често и най-тежкитъ планински злополуки. Едва ли не $\frac{1}{2}$ отъ активната дейностъ на Планинската спасителна служба се съсредоточава въ единъ четиримесеченъ периодъ — 15 декемврий до 15 априлъ. И може би това обстоятелство най-вече налага единъ по-дълъгъ подготвителенъ периодъ, какъвто трѣбва да бжде този на есеннитъ месеци.

Тази година Планинската спасителна служба е подъ егидата на Централното настоятелство на Бтс. Създадена отъ Бак, тя проживъ самостоятелно шестъ години, докато за пълното ѝ оформяване, се наложи да мине при Ц. н. на Бтс. Сега Планинската спасителна служба е изградена върху възможноститъ на всички туристически организации въ София, заедно съ д-вото „Червенъ кръстъ“. Първитъ даватъ техническия личенъ съставъ, а вторитъ осигуряватъ прижтствието на двама лѣкари по спасителнитъ пунктове.

За жалостъ П. с. с. функционира само на Витоша, и въ по-голѣмитъ празници на Рила, съ

свои редовни дежурни команди. За всички други наши масиви, тя разполага с кадър, готов да се отзове на мѣстото на нещастие само при повикване.

За да се разшири областта на дейност на П. с. с., ръководното ѝ тѣло тази година е влѣзло вече въ връзка с всички подбалкански клонове на Бгс, като въ съответни окръжни писма им дава обяснение по създаване на спасителни групи, следъ което ще се пристѣпи и къмъ самото учредяване на тия групи.

Що се отнася до Витоша, предстои поставянето на табели по хижитѣ, съ обяснение, че тамъ или едикжде си има спасителна група. Извънъ това, както и въ миналото, предвижда се да бъдатъ поставени на нѣколко мѣста въ София специални табели съ всѣкидневно означение състоянието на времето по разнитѣ наблюдателни точки на Витоша и Рила.

Презъ декемврий Службата се е притекла на помощъ веднажъ въ Рила (случаятъ с пазача на хижа Грънчаръ) и петъ пѣти на Витоша.

По всичко изглежда, че тази зима Службата ще подчертае още по-силно своето основание на съществуване.

Хижи и Заслони

Заслонъ „Св. Иванъ Рилски“ въ мѣстността „Рибнитѣ езера“ — Рила.

Презъ декемврий м. г. бѣ окончателно завършенъ строежа на заслона „Св. Ив. Рилски“, построенъ въ срѣдището на Рила — мѣстността „Рибнитѣ езера“ — отъ Светата рилска обителъ, Столичната община и Българския туристически съюзъ.

Съ този заслонъ мрежата отъ хижитѣ по Рила се вече определя. Като напълно срѣдищенъ, заслонътъ ще позволи, особено презъ зимата, излетуването въ малко познатата до сега Срѣдна Рила, а именно въ Канарския, Шишковия, Скакавишкия, Маринковишкия и Бричборския рилски дѣлове.

Отъ друга страна, напрѣчното и надлъжно кръстосване на Рила, при наличността на този заслонъ, се много улеснява и Рила ще може да разчита на повече спеходници, както лѣтни, така и зимни.

Новата хижа „Бъндерица“ въ Бъндеришката долина — Пиринъ.

Строи се усилено отъ банскалии на около половинъ часъ пѣтъ по-високо отъ сегашната. Презъ декемврий е била покрита. Остава да се извърши обзавеждането ѝ.

Хижа „Бъндерица“ се подрежда въ групата на голѣмитѣ наши хижи. Каквата роля навремето изигра за Рила новата хижа Мусала, такава роля ще изиграе сега за Пиринъ, новата Бъндеришка хижа. Отъ друга страна, зимното странстване изъ този дѣлъ на Пирина ще стане

по-леко и ще се даде възможностъ на повече планински почитатели да се възхищаватъ зиме на карстовия пирински дѣлъ.

Хижа „Планинецъ“ въ Витоша*).

Съградена презъ 1930 г. като заслонче отъ туристическата група „Яворъ“, на 29 октомврий 1933 г. тя бива откупена отъ „Планинецъ“ и на следната година преустроена.

Малкиятъ размѣри на хижата далечъ не можеха да задоволятъ нуждитѣ на ежегодно разрастващото се дружество, нито да подслонятъ хилядитѣ ѝ посетители, зиме и лѣте.

Прекрасното ѝ мѣстоположение на най-близкъ ѝ истински вжзелъ за всички посоки изъ Витоша, хубостта на окръжаващата я природа, идеалнитѣ ски-плацове, великолепитѣ панорами, които се откриватъ отъ нея къмъ Острецъ, Владайския църнь, връхъ, Осогово, Пернишката котловина, Люлинъ и Стара планина съ Комоветъ; неподдаващото се на описание обаяние на залѣзитѣ, наблюдавани отъ нея, я правятъ скъпъ домъ на планинци.

Презъ годинитѣ 1934—1938 планинци уреждатъ маса стопански излети до хижата, обзавеждатъ я, благоустрояватъ я, правятъ тераса, залесяватъ района ѝ предимно съ иглолистни филанки, отводняватъ и построяватъ чешми, давайки така истински примѣръ за съзнателенъ туристически трудъ въ планината. Паралелно, въ общитѣ годишни събрания на дружеството, настоятелно се иска разрешението и окончателното довършване на хижата, съгласно плана за това.

И действително, презъ 1939 и 1940 година се изпълни най-значителенъ етапъ отъ окончателното довършване на хижата. Тя разполага вече съ голѣмъ и много хубавъ салонъ, бюфетъ, дамска и мъжка спални стаи, а напролѣтъ ще бъдатъ готови още три спални помѣщения въ горния етажъ на хижата.

Всичко това е постигнато съ цената на голѣми материални жертви. Хвърлени сж надъ 200,000 лв. благодарение на високото туристическо съзнание на планинци, тѣхниятъ трудъ и пожертвувателностъ. Дружеството има да по-срѣща едно задължение къмъ Цн отъ около 50,000 лв. и други дългове около 70,000 лв., но това не обезсърдчава планинци.

Напротивъ, за обзавеждането на хижата съ най-изреденъ вкусъ ще сж необходими още около 100,000 лв. но тѣ, както и срѣдствата за финансовото заздравяване на „Планинецъ“, не се съмняваме ще бъдатъ намѣрени.

Докато 800-тѣхъ планинци съ толкова себеотрицание и вдѣхновение подпомагатъ дружествени начинания, всички прѣчки ще бъдатъ превъзможнати, а хижа „Планинецъ“ въ Витоша въ най-скоро време ще бъде наистина кокетна, снабдена съ всички модерни удобства, съ образцовъ вътрешенъ редъ и стопанисване, за да служи безпримѣрно на дѣлото на родния туризмъ.

Дим. П. Талевъ

*) По случай състоялото се празненство на хижата, на 22 декемврий м. г., въ връзка съ дострояването ѝ.

Маркировки

Следъ осъществената до голѣма степенъ хубава мрежа отъ хижи и заслони по нашитѣ планини, Централното настоятелство на Б. т. с. започна изпълнението и на плана за една цѣлостна маркировка на сжитѣ. За сега маркировката не предвижда още лѣтни и зимни пѣтища. Тя е една за всички годишни времена. Но следъ нейното реализиране несъмнено ще се пристѣпни и до създаване на варианти, съ огледъ на различната планинска конфигурация презъ зимата.

Маркирани вече имаме Мусаленкия дѣлъ въ Рила, до голѣма степенъ Централния Пирински дѣлъ, както и Сръдния дѣлъ на Стара планина. За да бжде, обаче, маркировката пълна, би трѣбвало да включва тя и така нареченитѣ „ориентировачни табла“, нѣщо, което по една или друга причина, не се предвижда за сега.

Ориентировачнитѣ табла представляватъ мессингова или циментова кръгла плоча съ диаметъръ $\frac{1}{2}$ —1 метъръ. Тѣ ще се разположатъ хоризонтално на пиедестали върху нѣкои доминиращи върхове отъ нашитѣ масиви. Централна точка на таблото ще бжде доминиращия връхъ, а въ периферията на кръга, въ преденъ и заденъ планъ, ще се издѣлбае, а после изрисува по издѣлбаното, профила на групитѣ и върховетѣ заобикалящи доминиращия връхъ съ таблото, съ означение (съ стрели) на посоката имъ и съ цифрово отбелязване на тѣхната височина.

Такива ориентировачни табла представляватъ единъ великолепенъ справочникъ, което ще позволи и точното заучаване мѣстата и височинитѣ на много върхове. Такива табла, отъ друга страна, сж и вънецъ на една маркировка.

Подобни табла могатъ да бждатъ поставени и предъ онѣзи хижи, които се намиратъ въ широки и открити циркуси, като въ тѣхъ се означатъ и подробноститѣ на циркуса (напр. Мусаленския вънецъ). Преди всичко, обаче, едно подобно ориентировачно табло трѣбва да бжде направено на връхъ Мусала и Черния връхъ.

ПЛАНИНСКА срѣдотелна графия

Културниятъ филмъ

въ услуга на туризма

Културниятъ филмъ, най-младото постижение на фотографската техника, така енергично се втурна въ практическия животъ, че днесъ, безъ да се очудваме повече, го срѣщаме въ

всички отрасли на културната, научната и стопанската дейности. Широкото му разпространяване бѣ наложено и оправдано отъ редица негови безспорни качества, които не сж достигнати съ никое друго срѣдство отъ този родъ. Роденъ отъ фотографията, той запази отъ нея само простия химизмъ, като я надмина и се домогна до висинитѣ на едно обособено изкуство съ типична физиономия.

Културниятъ филмъ успѣ да отиде тѣй далечъ благодарение на рѣдката си способностъ да повтаря безпогрѣшно *живота* съ всичкитѣ му свойства и типични особености; благодарение на възможността си да предава динамиката на обекта, както и да допуска всѣкакви вариации на специфичната му динамичностъ; благодарение и на податливостта си къмъ обработване, чрезъ което една действителностъ, запазвайки все пакъ общата си физиономия, може да се даде значително видоизмѣнена, насочена къмъ по-особенитѣ домогвания на една съзнателно поставена цель; благодарение, най-сетне, на обширнитѣ и още неизчерпани възможности, които правятъ отъ филма канава за изграждане на теми отъ най-различно естество.

Културниятъ филмъ, въ неговия днешенъ обхватъ, е рожба на последното десетилѣтие. Опититѣ за културенъ филмъ, които се правятъ още отъ самото му възникване (въ сжщностъ въ началото на филма стои нѣщо подобно на днешния културенъ филмъ — като добросъвестни снимки на действителността, преди фазата на игралния филмъ), не могатъ да намѣрятъ обширно практическо приложение поради редъ основни неджзи: висока цена, сложна техника, скѣпа апаратура, експлозивни свойства на материала на филмовата лента. Последнитѣ 10 — 15 години обаче отбелязаха необикновения възходъ на културния филмъ, който започна отъ откриването на ацетилцелулозата — видоизмѣнение на нитроцелулозата, класическия материалъ на филмовата лента. Съ ацетилцелулозата отведнажъ се премахнаха съществени неджзи на филма за културни цели: филмътъ стана евтинъ и техниката му се опростовори до степенъ да бжде достъпенъ за всѣки любителъ; лесната му запалимостъ и избухливостъ бѣха премахнати и филмътъ стана напълно безопасенъ; най-сетне въвеждането на тѣсния форматъ на филмовата лента (16 мм. вмѣсто 35 мм. на нитроцелулозния филмъ) намали дължината, обема и тежестта на филма до такива размѣри, които създадоха удобства за носене и складиране, непознати за стария филмъ. Появата на цвѣтния филмъ — широко разпространенъ тѣкмо на форматъ 16 мм. — още повече разшири възможноститѣ на културния филмъ, до една степенъ, за която преди нѣколко години не смѣха да блѣнуватъ и най-непоправимитѣ мечтатели.

Културниятъ филмъ на тѣсенъ форматъ (16 мм.) е възприетъ днесъ като универсаленъ за научна, културна, просвѣтна, пропагандна и др. п. дейности. Той бѣ въведенъ въ Германия

през 1934 г. официално, като задължително учебно сръдство за народните, професионални и др. училища и това създаде небивала работа въ полето на тѣсния културен филмъ. До 1940 г. само въ Германия и то отъ Държавната служба за филмъ за обучение бѣха произведени надъ 240,000 копия съ обща дължина надъ 27,000,000 метра! За проекцията на тѣзи филми германскитѣ училища днесъ притежаватъ повече отъ 35,000 проекционни апарати за тѣсенъ филмъ. Тѣсниятъ филмъ е въведенъ още въ редица държави, а въ последно време и у насъ се прави опитъ за по-обширното му въвеждане, като начело на тази инициатива се намира Министерството на просвѣтата.

Съкровищницата на културния филмъ днесъ е обогатена съ стотици филми отъ областта на теоритичната и приложна наука (биология, медицина, химия, физика, геология и пр.), изъ областта на земедѣлието и стопанството, географията, етнографията и пр. Въ изработването на тѣзи филми сж участвували редица хора на науката съ известни имена, така че тѣзи филми, изработени грижливо и детайлно, представляватъ истински научни или научно-популярни съчинения, не по-малко ценни отъ съответнитѣ писмени съчинения, обаче масово достъпни и несравнено по-конкретни.

Културниятъ филмъ има вече създадено отношение и къмъ туризма. Нека споменемъ редицата планинарски филми, изработени въ връзка съ редица по-специални възкачвания — за демонстрация или като документални филми; между тѣхъ по-особено мѣсто заема филмътъ отъ експедицията до Нанга-Парбатъ, който софийскитѣ туристи миналата година можаха да видятъ на екрана (на обикновенъ размеръ — но филмътъ е сниманъ на тѣсенъ форматъ 16 мм. и отпосле е прехвърленъ). Вънъ отъ тѣзи повече документални филми, културниятъ филмъ има своето мѣсто въ туризма въ две главни отношения: като пропаганденъ филмъ и като архивенъ филмъ.

Пропагандната мощъ на филма е неизмѣрима защото той въздействува чрезъ зрението, т. е. чрезъ *очевидността*. Никакви словесни и писмени описания — и най-вдъхновенитѣ макаръ — не могатъ да се сравнятъ съ конкретната и дълбоко въздействуваща филмова картина. Пропагандата на природата би се извършила несравнено по-лесно и по-убедително чрезъ филма, отколкото чрезъ сегашнитѣ начини. Въ стопанския туризмъ филмътъ е въ състояние за нѣколко минути да създаде това убеждение и това влѣчение, за което иначе се разходватъ грамадни сръдства и време — за да докара необходимата публика отъ насъ и отъ чужбина. Чрезъ филма би се вършила най-убедителна пропаганда на строителното дѣло на туризма у насъ, на неговитѣ голѣми постижения, за които сега едва се поменава нѣщо тукъ и тамъ. Просто трѣбва да се съжелява, че сж пропу-

снати толкова събития отъ живота и дейността на организирания туризмъ, които образуватъ низъ отъ дѣла съ обществено значение.

„Архивниятъ филмъ има“ задача да събира материалъ за историята на даденъ отрасъл. И каква история при това — не немощната словесна история, а магическото призоваване къмъ живота на отдаващи събития, изтрити вече отъ паметта, разиграли се преди много и много години; въплътяване образа на нѣща и лица, отдавна изчезнали, превърнати на прахъ и все пакъ послушно излизачи на екрана, предъ очитѣ на една публика отъ съвсемъ друга епоха; една *жива* история, история отъ плътъ и кръвъ, която ничие перо не е могло и не ще може да опише по този начинъ! Ето защо архивниятъ филмъ е тѣй обширно разпространенъ на Западъ и защо други народи полагатъ толкова грижи за създаването му.

Нашиятъ туризмъ сжщо така пише история и то значителна история за една многогодишна упорита и пълна съ саможертви културна работа. Той има всички основания да желае дѣлата му и дейцитѣ му (въпрѣки известната скромность на туристическитѣ дейци!) да оставятъ единъ по-реаленъ образъ следъ себе си. Извършва се такава културна дейность изъ българската планина, строятъ се и се откриватъ толкова хижи и високопланински заслони, маркиратъ се пжтища, залесява се и т. н. и т. н. — а отъ всичко това нищо повече отъ единъ кжсъ отчетъ въ съюзното списание, често дори и безъ елементарни данни, нѣколко фотографски снимки и — пълна забрава следъ нѣколко дни!

Пожеланието за пропаганденъ и архивенъ филмъ и у насъ до скоро би звучало като мечта — тѣсниятъ филмъ бѣ само занимание на любители; липсваха напълно изгледи за по-сериозна работа. Сега, обаче, работата е коренно измѣнена. Неотдавна въ София бѣ основано особено дружество*), което си постави за целъ да създаде и у насъ тѣсния културенъ филмъ. Дружеството се е обзавело съ всичко необходимо за професионална работа въ това отношение. Онова, което можахме при случай да видимъ наскоро — филмъ отъ една частъ на Рила презъ зимата, извършенъ отъ г. Н. Миронски по инициативата на Централния метеорологически институтъ — макаръ и малко, ни даде куража да върваме, че е настъпилъ най-сетне частъ на културния филмъ и у насъ, което ще даде възможность да проучимъ по-добре нашитѣ планини и, главно, да хванемъ тѣхния вжтрешенъ животъ, непознатъ до сега на поширока публика, за да го покажемъ на всички, чужди досега на култа къмъ прекрасната и безсмъртна наша планина.

Ив. Б.

*) „Финакулъ“ А. д. за филмъ, за наука, обучение и културна пропаганда.

Малкитънски ЕВЕНИ

Действие на високо-планинското слънце върху кожата и лигавитъ ципи

Слънчевата свѣтлина е единъ необходимъ факторъ за живота на клеткитъ. Известна е лъчевната роля на слънцето въ крайморскитъ области, малкитъ планински височини, а особено въ последнитъ, гдето на пръвъ планъ се извършва действието на невидимитъ лъчи на слънчевия спектъръ — ултравиолетовитъ химични лъчи. За ползата отъ слънцето се знае много. Нека кажемъ нѣколко думи и за вредитъ, които то евентуално може да принесе.

Всички живи клетки включително тѣзи на тѣлото, сж чувствителни предъ ултра-виолетовитъ лъчи. При прѣкомѣрно излагане на кожата на действието на високо-планинското слънце, богато откъмъ тѣзи химични лъчи, клеткитъ могатъ да бждатъ убити, докато при едно умѣрено и разчетено използване на слънчевата свѣтлина се достига до едно натрупване на пигменти въ кожата, отгдето последнитъ се вливатъ въ организма, представлявайки по този начинъ натрупана слънчева енергия. При високо-планинското слънце, обаче, кожата е внезапно изложена на силното въздействие на ултра-виолетовитъ лъчи и то по такъвъ начинъ, че и най-добре пигментираната и подготвена кожа може да бжде зловредно засегната.

Въ това отношение най-голѣмото число невинни инциденти представляватъ лекитъ изгаряния на кожата и лигавитъ ципи. Но трѣбва да се има предвидъ, че отъ най-лекитъ зачервявания на кожата до най-тежкитъ изгаряния, съ образуване на мѣхури и възпаление на очитъ, често пѣти се преминава за кжсото време отъ нѣколко часа.

Кожата рефлектира една голѣма частъ отъ падналитъ върху нея слънчеви лъчи; друга една частъ се спира отъ роговия ѝ слой като отъ матово стъкло. Тукъ се задържатъ само най-силно действуващитъ ултра-виолетови лъчи. Проникналитъ по-надълбоко слънчеви лъчи достигатъ основата на епидермиса, гдето химичната имъ енергия се превръща въ пигментъ, който единъ пѣтъ образуванъ, предвардва по-дълбокитъ слоеве на кожата отъ влиянието на слънцето. Въ такъвъ случай, способнитъ да проникватъ по-надълбоко слънчеви лъчи се задържатъ отъ кървоноснитъ сждове и кръвта. При силна слънчева свѣтлина кожнитъ кървоносни сждове се разтварятъ, приижда по-голѣмо количество кръвъ и по тоя начинъ се образува една преграда за слънчевото влияние върху кожата. Едно продължително излагане кожата,

обаче, на действието на високо-планинското слънце, особено при отразена отъ снѣга свѣтлина, докарва кожата до състоянието да реагира съ възпалителни измѣнения. Макаръ съвременнитъ схващания на естетиката да препоръчватъ обилната слънчева свѣтлина, все пакъ често повтарящитъ се слънчеви изгаряния докарватъ до задебеляване на кожата и до атрофии.

Едно до двучасово излагане на несвикналата, не пигментирана още кожа на високото (у насъ зимно) слънце, вече докарва първата фаза на изгарянето, характеризуваша се съ зачервяване и подуване, вследствие набиране на кръвъ въ кожата и излизането въ по-горнитъ ѝ слоеве на кръвенъ серумъ.

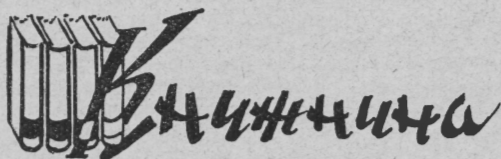
По продължителното, до 4-5 часово въздействие на слънцето, причинява отдѣляне на епидермиса въ видъ на мехури, а още по продължителното въздействие докарва вече до истински изгаряния, носещи тежкитъ последствия на една широка кожна рана.

Що се касае до лигавитъ ципи (устни, конюнктивата) подъ влиянието на слънцето въ тѣхъ наставатъ почти сжщитъ измѣнения както при кожата съ тази разлика, че тукъ поради липса на роговъ слой, патологичнитъ измѣнения изискватъ едно по-краткотрайно слънчево въздействие. Особено изложена е лигавата ципа на окоото (конюнктивата), чието възпаление (слънчевиятъ очеполъ), е една отъ най-сериознитъ повреди, които високото слънце може да причини на планинчаря. Като се има предвидъ, че и при най-доброто внимание, както и при вече добре свикналитъ на слънцето кожи, се случватъ изгаряния, трѣбва да се обърне внимание главно на елементарнитъ съоружения, необходими въ планината за предпазване кожата и лигавитъ ципи. Преди всичко за запазване конюнктивитъ отъ слънцето на високата планина трѣбва да се използватъ тъмни очила съ затворена отстрани рамка. Къмъ първитъ грижи при възпалена отъ слънчевата свѣтлина конюнктивата спада поставянето на студени компреси.

Добре е при слънцето на по-нискитъ планински пояси кожата да се поддържа свежа съ вазелинъ, лаполинъ или кремъ, но при по-голѣми височини, специално при тѣзи граничещи съ подснѣжния и снѣженъ поясъ, се налага употребата на запазващи кожата кремове. Като такъвъ се препоръчва този полученъ отъ ланолинъ 5 гр., вазелинъ 20 гр. и 5% хибиновъ разтворъ 10 гр., къмъ което за ароматъ може да се прибави 10 гр. розова вода.

Силнитъ изгаряния на кожата трѣбва да се лѣкуватъ съ кремъ, съставенъ отъ еднакви части варена вода и дървено масло или по-добре съ специалния за целта препаратъ „Антишайне“ — Зьонтигентъ. За пълно предпазване на кожата отъ високото слънце добре е върху налагания кремъ да поставимъ пудра. По този начинъ се образува единъ напълно завардващъ кожата слой. Върху изпъкналитъ отдѣли на лицето (скули, носъ) може да се залепватъ цигарени книжки.

Д-ръ Л. Телчаровъ

Словашко презъ очитѣ на българинѣ отъ
Атанасъ Русевъ — Самъ.

Авторътъ на тази книга е познатъ на българскитѣ читатели съ своитѣ кореспонденции, по-рано отъ Прага, а напоследъкъ отъ Братислава, появили се въ нашитѣ всѣкидневници. Тукъ, въ сравнително малко страници, ржководенъ отъ своя даръ на виждане и своята любознателностъ, той е можалъ да долови и предаде много ценно и характерно отъ живота на младата славянска държава.

Въ всѣка страница личи любовъ къмъ това, което пише и тази любовъ нѣкакъ приближава читателя къмъ това, което чете, кара го да чувствува въ всѣка страница нѣщо близко, широко, славянско. И не само славянско, но и българско. Не говоримъ само за дълбокиятъ следи, които сж оставили срѣдъ словашкия народъ двамата първоучители Св. св. Кирилъ и Методий. Бѣгло нахвърленитѣ страници, които засѣгатъ историята на словашкия народъ, съ неговитѣ борби за самостоятелностъ и свобода, сж били до нашата българска сждба, говорятъ на българското сърдце, напълно сж разбираеми за насъ, които сжщо сме минали по този пѣтъ. Но въ страницитѣ на тази книжка се чувствува и новото — усилениятъ подема на единъ младъ народъ, който чувствувайки се свободенъ, чъртае съ увѣреностъ пѣтищата на своята сждба.

Особено интересна е втората частъ, кждето сж дадени незабравими страници за живописната словашка природа и словашкитѣ градовесветини. Това сж пѣтни бележки, въ които авторътъ е предалъ своитѣ живи впечатления отъ словашката земя, добити презъ едно пѣтуване, уредено за чужденцитѣ-професори по случай голѣмитѣ университетски тържества въ Братислава. Картинитѣ се ниятъ бързо, предадени съ широкъ журналистически замахъ и силно увеличатъ. Описанията на банитѣ Пиешяни, Тренчанска Таплище, Ружомброкъ, особено на Словашкитѣ Татри, Татранска Ломница и Демоньовскитѣ пещери сж колкото живи, толкова и увѣлкателни. И когато човѣкъ ги чете неусетно го обзема единъ непобедимъ копнежъ по тѣзи чудни мѣста, въ които природата, заедно съ творческия човѣшки гений, сж могли да създадатъ прекрасни мѣста за отдихъ, радостъ и удивление.

Цѣлата книжка дава една великолепна картина за днешно Словашко. Написана е леко и нейнитѣ страници се четатъ съ увѣчение и наслада.

Професоръ Я. С. Молловъ

Подъ Българското небе — Природа и народностенъ битъ отъ Н. В. Дориянъ.

Спретнато издание, посвѣтено на българската земя. Книгата е написана съ едно вдъхновение, идеше отъ непосредствено общение съ природата; това сж описания, изпълнени съ преживяванията на автора, отъ които блика едно непосредъдно чувство, обогатени съ мисль и съ красотата на българската природа.

Наредъ съ природнитѣ красоти, описани сж и историческитѣ събития отпреди освобождението ни, свързани съ мѣстата, които се описватъ, като сжщевременно е отбелязанъ и бита на българина.

— Въ срѣбското туристическо списание „Наша домовина“ бр. 11 м. г. е помѣстена рецензия за Годишника на Бтс, като по този поводъ е разгледана историята на туристическото движение у насъ въ продължение на 40 години, изтъквайки голѣмия материаленъ и мораленъ активъ, който то е допринесло на българското общество.

Между многото ласкави думи на рецензора, намираме и това, че българскитѣ туристи сж много добри организатори, много добри строители на хижи и въодушевени пропагандатори на идеята за планината въ страната. Накрай се забелязва, че българскитѣ планинари работятъ въ планината и научно, въ областта на планинската флора, фауна, геология, лемнология, картография, метеорология, фотография и пр., като заключаватъ, че трѣбва да си пожелаатъ и тѣхнитѣ планински дружества да развиятъ така успѣшно и съ такъвъ полетъ подобна планинска дейностъ.

Мура

— „Приста“ известия на туристическото д-во „Приста“ — Русе год. I-ва, бр. 1.

Пожелаваме му успѣхъ.

— „Планинецъ“ периодиченъ листъ на Софийското д-во „Планинецъ“, бр. 2 и 3.

СКРЪБНИ

— На 1 того се е поминалъ Георги А. Меджидиевъ, синъ на многозаслужилия председателъ на Дупнишкия клонъ „Рилски езера“ и почетенъ членъ на Съюза.

— Поминалъ се е единъ отъ ветеранитѣ на туристическото ни движение, Романъ Г. Дачевъ, на 11 того. Покойникътъ бѣ членъ-основателъ на Плѣвенския клонъ „Кайлъшка Долина“.

— Рашко Чипевъ, единъ отъ пионеритѣ за организиране на скиоритѣ у насъ и дългогодишенъ членъ отъ Управата на Ски-съюза, се е поминалъ на 11 т. м.

Богъ да ги прости!

ЗДРАВИНА, ТРАЙНОСТЪ И ЕЛЕГАНТНОСТЪ СЪЧЕТАВА ЧАСОВНИКЪТЪ **ЛОНЖИНЪ**
ЧАСОВНИКЪ ЗА ВЪЧНИ ВРЕМЕНА

ГЛ. ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО „ЗОРА—ЛОНЖИНЪ“ А. Д.
СОФИЯ, УЛ. КН. БОРИСЪ № 1 — ТЕЛ. 2-37-70 и 2-62-27

ЧОРАПИТЪ
„КА—БО“

НЪМАТЪ РАВНИ НА
СЕБЕ-СИ

НА ПЪТЪ
НЕ ЗАБРАВЯЙ
КОНЯКЪ
ДИЧЕВЪ

ФРАНЦЪ ЧЕРВЕНКА

УЛ. ТЪРГОВСКА, 3

МЪЖЖКИ ШАПКИ ПО ВКУСЪ

BORSALINO—BARBISIO

КЛОНЪ МАГАЗИНЪ „СТИЛЪ“

УЛ. КНЯЗЪ БОРИСЪ, 2

КОЛАРОВЪ
„ВЕ—КО“

КОЖЕНИ РЪКАВИЦИ
И КОЛАНИ

„ФАКТОРЪ“

УЛ. ГРАФЪ ИГНАТИЕВЪ, № 2

ВСИЧКО ЗА ТУРИЗЪМЪ
ПЛАНИНАРСТВО и СКИОРСТВО
МЪЖСКА И ДАМСКА МОДА

Ръководство

ЕДИНСТВЕНИ

ПО КАЧЕСТВО

И ВКУСЪ

Корицата изобразява Злия зжбъ — Рила. Рисунокът на корицата и заглавният надпис са работа на художника Людмилъ Руневски.